

**LLYFRGELL GENEDLAETHOL CYMRU
THE NATIONAL LIBRARY OF WALES**

CYFRIFON BLYNYDDOL 2018/19

Cynnwys

	Tudalen
Manylion Gweinyddol a Chyfeirio	1-2
Adroddiad Blynyddol yr Ymddiriedolwyr a'r Swyddog Cyfrifyddu	
Datganiad Llywodraethiant (yn cynnwys strwythur a rheolwyr)	3-11
Amcanion a Gweithgareddau	12-13
Cyflawniad a Pherfformiad	14-15
Adolygiad Ariannol	16-18
Adroddiad Cynaliadwyedd	19
Polisiâu yn ymwneud â staffio	20
Cynlluniau ar gyfer cyfnodau yn y dyfodol	21-22
Datganiad Cyfrifoldebau'r Bwrdd a'r Llyfrgellydd	23
Tystysgrif ac Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru i Gynulliad	24-26
Cenedlaethol Cymru	
Datganiad Gweithgareddau Ariannol	27
Y Fantolen	28
Datganiad Llif Arian	29
Nodiadau ar y Datganiadau Ariannol	30-50

MANYLION GWEINYDDOL A CHYFEIRIO

Yr Ymddiriedolwyr (at ddibenion cyfraith elusennau) a wasanaethodd yn ystod y flwyddyn ac ers i'r flwyddyn ddod i ben:

Y Rhai a Benodwyd gan y Gweinidog

Rhodri Glyn Thomas (Llywydd)
Yr Arglwydd Aberdâr
Phil Cooper (hyd 31 Awst 2018)
Dr Susan J. Davies (hyd 31 Rhagfyr 2018)
Dr Elizabeth Siberry
Steve Williams

Y Rhai a Benodwyd gan y Llyfrgell Genedlaethol

Lee Yale-Helms (Trysorydd)
D. Hugh Thomas
Dr Dyfrig Jones
Iwan Davies
Richard Houdmont
Gwilym Dyfri Jones
Eleri Twynog Davies

Aelodau'r Tîm Gweithredol ar 31 Mawrth 2019:

Prif Weithredwr a Llyfrgellydd a'r Swyddog Cyfrifyddu (hyd 31 Mawrth 2019)

Linda Tomos BLib, MCLIP

Cyfarwyddwr a Dirprwy Brif Weithredwr a Llyfrgellydd (hyd 31 Mawrth 2019), Prif Weithredwr a Llyfrgellydd a'r Swyddog Cyfrifyddu (o 1 Ebrill 2019)

Pedr ap Llwyd JP, BA, MA, DAA, MCIPD Siartredig

Cyfarwyddwr a Dirprwy Brif Weithredwr a Llyfrgellydd

David H. Michael FCPFA, MCIPS

Cynghorwyr

Bancwyr	Banc National Westminster, Aberystwyth
Cyfreithwyr	Geldards LLP, Caerdydd Humphreys Roberts & Bott, Aberystwyth Hugh James, Caerdydd
Archwilwyr Allanol	Swyddfa Archwilio Cymru, Caerdydd
Archwilwyr Mewnol	RSM, Caerdydd
Broceriaid Buddsoddi	Investec Wealth and Investment, Llundain
Cyngor Actiwaraid a Phensiwn	Willis Towers Watson, Caeredin
Rhif Cofrestredig yr Elusen	525775
Rhif TAW	905194137
Cyfeiriad Cofrestredig	Llyfrgell Genedlaethol Cymru, Penglais, Aberystwyth, Ceredigion, SY23 3BU
Treth Corfforaeth	Mae'r Llyfrgell wedi'i heithrio rhag talu Treth Corfforaeth o dan Adran 505 o ddeddf Treth Incwm a Chorfforaeth 1988

I DATGANIAD LLYWODRAETHIANT 2018 - 2019

I.1 Dogfen Llywodraethiant a Chefnidir Statudol

Sefydlwyd Llyfrgell Genedlaethol Cymru ('y Llyfrgell') drwy Siarter Frenhinol ar 19 Mawrth 1907. Dyfarnwyd Siarteri Atodol yn 1911 ac yn 1978, gyda mân ddiwygiadau cyfansoddiadol. Ar 19 Gorffennaf 2006, rhoddwyd Siarter Atodol newydd i'r Llyfrgell gan y Frenhines Elizabeth II. Newidiodd Siarter Atodol 2006 gyfansoddiad a llywodraethiant y Llyfrgell yn sylweddol a chydabod datganoli'r llywodraeth o San Steffan i Gymru. Yn y gorffennol roedd gennym Lys o Lywodraethwyr a Chyngor, ond nawr mae gennym Fwrdd o Ymddiriedolwyr.

Mae Llyfrgell Genedlaethol Cymru hefyd yn Elusen Gofrestredig (rhif cofrestredig: 525775) ac yn Gorff a Noddir gan Lywodraeth Cymru. Fe'i hariennir trwy gyfuniad o gymorth grant a ddyrennir gan Lywodraeth Cymru, ac incwm a geir trwy weithgareddau masnachol, codi arian a rhai am dâl. Mae llythyr cylch gorchwyl blynyddol y Gweinidog sydd â chyfrifoldeb am y Llyfrgell yn gosod allan dyraniad ac amodau cymorth grant y Llyfrgell.

Mae natur ddeublyg y Llyfrgell fel sefydliad Siarter Frenhinol ac Elusen Gofrestredig, a hefyd Corff a Noddir gan Lywodraeth Cymru yn llywodraethu sut mae'n gweithredu ac yn cyflawni ei rôl a'i rhwymedigaethau, sy'n gofyn am gadw cydbwysedd gofalus rhwng mynd ar drywydd a chyflawni (a) 'gwrthrychau' ei Siarter a'i statws Elusennol, sy'n adlewyrchu ei diben sylfaenol a (b) egwyddorion llywodraethiant hyd braich. Y gwrthrychau yw "casglu, diogelu a rhoi mynediad at bob math a ffurf ar wybodaeth gofnodedig, yn enwedig mewn perthynas â Chymru a Chenedl y Cymry a phobloedd Celtaidd eraill, er budd y cyhoedd, gan gynnwys y rhai sy'n ymroi i ymchwil a dysg."

I.2 Sgôp Cyfrifoldeb

Y Prif Weithredwr a'r Llyfrgellydd yw'r Swyddog Cyfrifyddu, ac sydd, ynghyd â'r Bwrdd Ymddiriedolwyr, yn gyd gyfrifol am gynnal sustem gref o reolaeth fewnol sy'n cefnogi bwriadau ac amcanion y sefydliad tra'n diogelu'r cronfeydd cyhoeddus a'r asedau maent yn bersonol gyfrifol amdanynt, yn unol â'r cyfrifoldebau sydd wedi eu neilltuo iddynt.

Mae cyfrifoldebau priodol y Gweinidog, Corff Noddi (MALD), Bwrdd yr Ymddiriedolwyr a'r Llywydd, a'r Prif Weithredwr a Llyfrgellydd wedi eu hamlinellu yn y Ddogfen Fframwaith a ddrafftwyd gan yr Adran Amgueddfeydd Archifau a Llyfrgelloedd (MALD) yn 2010 sy'n rheoli'r berthynas rhwng Llywodraeth Cymru a'r Llyfrgell.

Cynhaliwyd adolygiad o drefniadau noddi cyrff hyd-braich gan Lywodraeth Cymru yn 2017 i adnabod gwelliannau y medrir eu gwneud i'r ffordd mae'n delio gyda chyrff cyhoeddus fel yr asiantau cyflawni i gyflawni amcanion Llywodraeth Cymru, ac yn hwyr yn 2018 dechreuodd y Llyfrgell weithredu rhai o'r argymhellion oedd yn deillio o'r adolygiad yna, yn enwedig felly gweithio'n agos gyda'r Uned Cyrff Cyhoeddus i gynnal ymgyrch recriwtio i ddenu Is Lywydd ac Ymddiriedolwyr ar gyfer Bwrdd y Llyfrgell.

Rôl y Bwrdd yw darparu arweinyddiaeth effeithiol, diffinio a datblygu cyfeiriad strategol, gosod amcanion heriol, hyrwyddo safonau uchel o gyllid cyhoeddus, sicrhau bod y Llyfrgell yn cyflawni ei swyddogaethau'n effeithiol ac effeithlon, a monitro perfformiad, gan gynnwys perfformiad y Prif Weithredwr a Llyfrgellydd, i sicrhau bod y Llyfrgell yn gyfan gwbl gwrdd â'i nodau, amcanion a thargedau perfformiad a gwasanaeth yn erbyn cynlluniau a chyllidebau.

Y Llywydd yw'r prif gyfrwng rhwng y Bwrdd a'r Gweinidog a'i rôl yw sicrhau fod aelodau eraill y Bwrdd yn ymwybodol o bob trafodaeth rhyngddynt. Cyfrifoldeb y Llywydd hefyd yw sicrhau fod polisiâu a gweithredoedd y Bwrdd yn cefnogi polisiâu strategol ehangach y Gweinidog a bod trafodion y Bwrdd yn cael eu cynnal yn gywir.

Fel y Swyddog Cyfrifyddu, y Prif Weithredwr a Llyfrgellydd sydd yn bersonol gyfrifol am stiwardiaeth

yr arian cyhoeddus mae ganddo ef neu hi ofal amdanynt, gweithrediadau o ddydd i ddydd a rheolaeth y Llyfrgell ac am sicrhau cydymffurfiaeth gyda Rheoli Arian Cyhoeddus Cymru (Ionawr 2016). Mae rôl a chyfrifoldebau penodol y Swyddog Cyfrifyddu hefyd yn cael eu hamlinellu yn y ddogfen yma.

1.3 Fframwaith Llywodraethiant Corfforaethol

Mabwysiadwyd Fframwaith Llywodraethiant Corfforaethol gan Fwrdd yr Ymddiriedolwyr ym mis Medi 2013, ynghyd â Fframwaith Sicrwydd sy'n ymwneud â Rheoli Risg. Mae'r Fframwaith Llywodraethiant Corfforaethol yn nodi prif gyfrifoldebau Bwrdd yr Ymddiriedolwyr a Thîm Gweithredol y Llyfrgell; pwerau dirprwyo'r Bwrdd a'r ymddygiad a ddisgwyllir gan y Bwrdd. Mae'r Fframwaith Llywodraethiant diwygiedig hefyd yn ymgorffori Cod Ymddygiad yr Ymddiriedolwyr. Cymeradwywyd y Rheoliadau, sy'n gosod allan drafodion y Bwrdd a'i Bwyllgorau, gan Fwrdd yr Ymddiriedolwyr yn Chwefror 2017 a chymeradwywyd diwygiadau pellach i'r Fframwaith Llywodraethiant a'r Rheoliadau gan Fwrdd yr Ymddiriedolwyr yn Chwefror 2018.

1.4 Recriwtio a phenodi Ymddiriedolwyr

Mae Bwrdd y Llyfrgell yn cynnwys 15 Ymddiriedolwr; penodir wyth gan Lywodraeth Cymru a saith gan y Llyfrgell. Mae'r Ymddiriedolwyr yn cynnwys tri Swyddog y Llyfrgell - y Llywydd, yr Is-lywydd a'r Trysorydd. Penodir y Llywydd a'r Is-lywydd gan Lywodraeth Cymru a'r Trysorydd gan y Llyfrgell. Penodir yr Ymddiriedolwyr yn unol â Statudau a Rheoliadau'r Llyfrgell, ag egwyddorion dethol agored fel yr argymhellir yn Adolygiad Nolan.

Yn dilyn dwy broses recriwtio aflwyddiannus, mae swydd yr Is Lywydd yn parhau'n wag, ac fe'i ail hysbysebwyd yn Chwefror 2019.

Daeth tymor dau o apwyntai Llywodraeth Cymru i ben yn ystod 2018, Phil Cooper ym mis Awst a Dr Susan Davies ym mis Rhagfyr. Hysbysebwyd y swyddi yma, ynghyd â swydd arall oedd yn parhau yn wag ers mis Mawrth 2018, a oedd hefyd yn apwyntai Llywodraeth Cymru, yn Chwefror 2019.

1.5 Sefydlu a hyfforddi ymddiriedolwyr

Mae Ymddiriedolwyr newydd yn dilyn rhaglen sefydlu yn fuan ar ôl cael eu penodi, a ategir gan Lawlyfr Llywodraethiant cynhwysfawr. Mae holl aelodau'r Bwrdd yn cael cyfle i dderbyn hyfforddiant arall fel y bo'n briodol, ac fel rhan o gynllun gwerthuso parhaus, adnabuwyd ardaloedd ar gyfer hyfforddiant pellach, ac fe ddrafftwyd cynllun hyfforddi, gafodd ei gymeradwyo gan y Bwrdd yn Nhachwedd 2018. Bydd hwn yn cael ei weithredu'n llawn yn ystod 2019. Mae aelodau'r pwyllgor Archwilio a Risg eisoes wedi derbyn hyfforddiant gan ddarparwr allanol ar wella effeithiolrwydd pwyllgorau archwilio.

Mae'n rhaid i'r Ymddiriedolwyr weithredu er budd yr elusen yn unig a pheidio â gweithredu fel cynrychiolwyr sectorau neu grwpiau budd arbennig na'r sawl sydd wedi'u penodi. Nid ydynt yn derbyn cydnabyddiaeth ariannol ar hyn o bryd.

1.6 Y Bwrdd a'i Bwyllgorau

Mae gan aelodau Bwrdd yr Ymddiriedolwyr gyfrifoldeb am gymeradwyo Cynlluniau Strategol a Gweithredu'r sefydliad, ei Adroddiad a Chyfrifon Blynyddol a'r Gyllideb Flynyddol. Mae'r tri pwyllgor sefydlog yn trafod busnes y Llyfrgell fel y'i nodir yng nghylch gorchwyl bob pwyllgor, ac yn gwneud argymhellion i Fwrdd yr Ymddiriedolwyr ar y camau i'w cymryd. Mae'r cyfrifoldeb am unrhyw benderfyniad a wneir yn aros gyda Bwrdd yr Ymddiriedolwyr. Mae'r Prif Weithredwr a Llyfrgellydd, a'r Dirprwy Brif Weithredwr a Llyfrgellydd yn mynychu pob cyfarfod o'r Bwrdd a'i Bwyllgorau.

Mae'r Bwrdd yn cyfarfod pum gwaith y flwyddyn. Mae cofnodion y Bwrdd yn cael eu cyhoeddi ar wefan y Llyfrgell, ynghyd â chrynodeb o bapurau sydd i'w cyflwyno yng nghyfarfodydd Bwrdd. Y cworwm angenrheidiol ar gyfer trafod busnes y Bwrdd yw pump Ymddiriedolwr.

<https://www.llgc.org.uk/cy/am-llgc/llywodraethiant/llywodraethiant-llgc/>

Ceir bywgraffiadau o aelodau'r bwrdd ar wefan y Llyfrgell

<https://www.llgc.org.uk/cy/am-llgc/llywodraethiant/llywodraethiant-llgc/aelodau-bwrdd/>

Pwyllgor	Prif gyfrifoldebau
Archwilio a Risg	Pwyllgor sefydlog sydd yn cwmpasu anghenion sicrwydd Bwrdd yr Ymddiriedolwyr a'r Swyddog Cyfrifo am faterion yn ymwneud â chyllid, risgiau, rheolaeth fewnol a llywodraethiant. Mae'r Pwyllgor hefyd yn ymwneud â gwaith Archwilio Mewnol ac Allanol a materion yn ymwneud ac adrodd ariannol. Y cworwm angenrheidiol ar gyfer trafod busnes y pwyllgor yw o leiaf tri aelod o'r Pwyllgor (gan gynnwys y Cadeirydd).
Llywodraethiant a Pherfformiad	Pwyllgor sefydlog sydd yn cwmpasu anghenion monitro llywodraethiant a pherfformiad Bwrdd yr Ymddiriedolwyr a'r Tîm Gweithredol. Mae'r Pwyllgor yn ymwneud â gwaith Swyddfa Archwilio Cymru yn dilyn fyny ar argymhellion a wneir ganddynt parthed trefniadau llywodraethiant. Y cworwm angenrheidiol ar gyfer trafod busnes y pwyllgor yw o leiaf tri aelod o'r Pwyllgor (gan gynnwys y Cadeirydd).
Cynllunio Ariannol	Pwyllgor sefydlog sydd yn cwmpasu anghenion adolygu a monitro ariannol y Llyfrgell. Y cworwm angenrheidiol ar gyfer trafod busnes y pwyllgor yw o leiaf tri aelod o'r Pwyllgor (gan gynnwys y Cadeirydd).

Aelodaeth y Bwrdd a'i Bwyllgorau

	Cyfnod presennol	Dirwyn i ben	Bwrdd	Archwilio a Risg	Llywodraethiant a Pherfformiad	Cynllunio Ariannol
Rhodri Glyn Thomas	1af	31.03.2020	Cadeirydd	-	-	-
Lee Yale-Helms	1af	31.07.2021	Trysorydd	Aelod ex officio	-	Cadeirydd
Hugh Thomas	2ail	31.10.2020	Aelod	Cadeirydd	-	Aelod
Yr Arglwydd Aberdâr	2ail	31.10.2020	Aelod	-	-	-
Iwan Davies	1af	30.11.2019	Aelod	-	Aelod	Aelod
Philip Cooper	1af	31.08.2018	Aelod	Aelod	-	Aelod
Susan Davies	1af	31.12.2018	Aelod	-	Cadeirydd	-
Elizabeth Siberry	1af	31.10.2019	Aelod	-	Aelod	-

Richard Houdmont	1af	30.11.2019	Aelod	Aelod	-	-
Dyfrig Jones	1af	31.10.2019	Aelod	-	Aelod	-
Gwilym Dyfri Jones	1af	31.01.2021	Aelod	-	Aelod	Aelod
Steve Williams	1af	31.01.2021	Aelod	Aelod	-	-
Eleri Twynog Davies	1af	30.06.2021	Aelod	-	Aelod	-

Yn ogystal â'r pwyllgorau sefydlog, sefydlodd y Bwrdd Grŵp Tasg a Gorffen Addysg ar ôl 16 oed yn ystod 2018 i ymchwilio ymhellach i ffyrdd y gall y Llyfrgell gydweithio gyda darparwyr addysg ar ôl 16 oed. Yn Chwefror 2019, sefydlodd y Bwrdd Grŵp Tasg a Gorffen Codi Arian i ystyried datblygu cyfleoedd a gweithgareddau codi arian yn y Llyfrgell.

Cedwir cofrestr o fuddiannau'r Bwrdd gan y Rheolwr Llywodraethiant Corfforaethol ac mae'n agored i'w harchwilio yn y Llyfrgell os cyflwynir cais i'r Rheolwr.

Cynhaliwyd gwerthusiadau o holl aelodau'r Bwrdd gan y Llywydd yn ystod 2018. Mae adolygiad allanol o effeithiolrwydd y Bwrdd wedi ei hepgor am y tro, tra'n aros am ganlyniad yr Adolygiad Teilwredig fydd yn digwydd yn ystod 2019; y Llyfrgell fydd y corff cyntaf yng Nghymru i gymryd rhan mewn Adolygiad Teilwredig, fydd yn cael ei arwain a'i hwyluso gan Uned Cyrff Cyhoeddus, Llywodraeth Cymru.

Presenoldeb yng Nghyfarfodydd y Bwrdd a'i Bwyllgorau

	Bwrdd	Archwilio a Risg	Llywodraethiant a Pherfformiad	Cynllunio Ariannol
Rhodri Glyn Thomas	5/5	1/4 (fel aelod ex officio)	-	1/3 (fel aelod ex officio)
Lee Yale-Helms	4/5	2/4	-	3/3
Hugh Thomas	4/5	4/4	-	1/3
Yr Arglwydd Aberdâr	4/5	-	-	-
Iwan Davies	5/5	-	2/2	2/3
Philip Cooper	2/5 (gorffen 31.08.18)	2/4	-	1/3
Susan Davies	4/5 (gorffen 31.12.18)	-	2/2	1/1 (trwy wahoddiad)
Elizabeth Siberry	4/5	-	1/2	-
Richard Houdmont	5/5	4/4	-	-
Dyfrig Jones	4/5	-	0/2	-
Gwilym Dyfri Jones	4/5	-	0/2	1/1

Steve Williams	4/5	3/4	-	-
Eleri Twynog Davies	4/5 (rhannol bresennol am gyfarfod 21.09.18)	-	1/2	-

Pwyllgor Archwilio a Risg

Yn unol â Rheoliadau'r Llyfrgell ac ymarfer da mae'r Pwyllgor Archwilio a Risg hefyd yn cynnwys dau aelod annibynnol, Kirsty Jenkins a Dyfrig Davies, sy'n cael eu hapwyntio yn dilyn proses benodi agored. Mae RSM, archwilwyr mewnol y Llyfrgell, a chynrychiolwyr o Swyddfa Archwilio Cymru, hefyd yn mynychu cyfarfodydd y Pwyllgor yma. Mae adran noddî'r Llyfrgell, MALD, yn cadw'r hawl i gynrychiolydd fynychu un cyfarfod y flwyddyn o'r Pwyllgor yma. O'r pedwar cyfarfod a gynhaliwyd yn 2018/19, mynychodd Kirsty Jenkins a Dyfrig Davies ddau ohonynt.

Gwnaeth y Pwyllgor Archwilio a Risg adolygu rheoli risg, a prif risgiau strategol y Llyfrgell yn gyson trwy'r flwyddyn. Cynhaliwyd cyfarfod arbennig o'r Pwyllgor Archwilio a Risg ar 19 Medi 2018 yn benodol i drafod risgiau yn ymwneud â Phrosiect yr Archif Ddarlledu ac i geisio sicrwydd fod yr holl risgiau ariannol a risgiau eraill yn cael eu hystyried a'u lliniaru yn ddigonol.

Pwyllgor Cynllunio Ariannol

Cyfetholwyd Hywel J Tudor i'r Pwyllgor Cynllunio Ariannol ym mis Medi 2018 i ddarparu persbectif ariannol ehangach, ond fel aelod cyfetholedig nid oes ganddo hawliau pleidleisio, ac nid yw'n gynwysiedig yn y cworwm angenrheidiol ar gyfer cyflawni busnes y pwyllgor. Gan fod tymor Phil Cooper fel Ymddiriedolwr wedi gorffen ar 31 Awst, etholwyd Gwilym Dyfri Jones yn aelod o'r Pwyllgor yn ei le.

Yn unol ag arfer da, camodd Hugh Thomas i lawr o'r Pwyllgor Cynllunio Ariannol yn Ebrill 2018 pan gafodd ei ethol yn Gadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Risg.

Oherwydd tywydd garw, bu'n rhaid gohirio cyfarfodydd y Pwyllgor Cynllunio Ariannol a'r Pwyllgor Archwilio a Risg oedd i'w cynnal ar 1 Chwefror 2019.

Pwyllgor Llywodraethiant a Pherfformiad

Daeth tymor y Cadeirydd, Dr Susan Davies, fel Ymddiriedolwr i ben ym mis Rhagfyr 2018, ac nid oes cadeirydd wedi ei ethol ers hynny. O ganlyniad, bu'n rhaid gohirio cyfarfod y Pwyllgor oedd i'w gynnal ar 11 Ionawr 2019. Mae Cadeirydd dros dro wedi ei ethol ers hynny, ac mi fydd aelodaeth y Pwyllgor yn cael ei adolygu a Chadeirydd parhaol yn cael ei ethol pan fydd penodiadau'r Ymddiriedolwyr newydd wedi eu cadarnhau. Yn y cyfnod interim, mae Bwrdd yr Ymddiriedolwyr wedi goruchwyllo dyletswyddau'r pwyllgor.

Perfformiad y Bwrdd

Mae'r Bwrdd yn derbyn gwybodaeth amserol a chywir ar gyfer yr holl feysydd maent yn gyfrifol amdanynt, ac mae ganddynt hyder bod ansawdd a chywirdeb y wybodaeth honno yn gadarn ac yn gywir ac yn ddigonol i allu gwneud penderfyniadau gwybodus.

Derbyniodd y Bwrdd gofnodion pob cyfarfod o'r Pwyllgor Archwilio a Risg, Pwyllgor Cynllunio Ariannol a Phwyllgor Llywodraethiant a Pherfformiad. Derbyniodd y Bwrdd hefyd adroddiadau ar berfformiad ariannol, rheoli risg, buddsoddiadau'r Llyfrgell, y Cynllun Pensiwn ac adroddiadau cynnydd ar berfformiad yn erbyn y targedau a osodwyd yn y cynllun gweithredu blynyddol. Yn ogystal, cymeradwyodd y Bwrdd Adroddiad a Chyfrifon Blynyddol 2017 - 2018, a fersiynau

diwygiedig o Reoliadau'r Llyfrgell a'r Fframwaith Llywodraethiant Corfforaethol.

Yn ogystal â materion arferol, ystyriwyd y materion sylweddol canlynol gan y Bwrdd yn ystod y flwyddyn:

- Bydd Prosiect Archif Ddarlledu, a ariennir gan y Llyfrgell a Chronfa Treftadaeth y Loteri, yn gweld sefydlu Archif Ddarlledu Genedlaethol mewn partneriaeth â'r BBC ble bydd y Llyfrgell yn derbyn gofal o archif gyfan y BBC yng Nghaerdydd. Bydd y prosiect uchelgeisiol a strategol bwysig yma yn ychwanegu at archif ddarlledu bresennol ITV sydd eisoes yn y Llyfrgell. Cynhaliwyd trafodaethau manwl rhwng y Llyfrgell a Llywodraeth Cymru ynghylch grant cyfalaf o £1m ar gyfer y cynllun ac roedd yn braf gweld y Dirprwy Weinidog yn ymateb yn gadarnhaol i gais y Llyfrgell. Oherwydd ymateb cadarnhaol y Dirprwy Weinidog, roedd yn bosibl i'r Llyfrgell gyflwyno cais am gyllid Rownd 2 i Gronfa Dreftadaeth y Loteri ym mis Mawrth 2019.
- Y cynnydd a wnaed yn y Rhaglen Gyfalaf Adeiladau uchelgeisiol sy'n cynnwys gwaith cynnal a chadw sylweddol ar yr adeilad.
- Agorodd y Llyfrgell oriel arddangos newydd yn Hwlfordd mewn partneriaeth â Chyngor Sir Benfro. Bydd hyn yn galluogi'r Llyfrgell i rannu cyfoeth ei chasgliadau gyda chynulleidfa ehangach.
- Mabwysiadodd y Bwrdd Strategaeth Pobl a Chynllun Datblygu'r Gweithlu cyntaf y Llyfrgell. Gwelwyd hyn yn garreg filltir bwysig yn ein gwaith i geisio darparu a pharatoi arweinwyr ar gyfer y dyfodol.
- Roedd y Bwrdd wrth ei fodd o allu llofnodi'r Siarter Die to Work, sy'n golygu y byddwn yn trin y staff hynny sydd wedi cael diagnosis terfynol gydag urddas a pharch.
- Cymeradwyo adroddiad cyntaf y Llyfrgell ar gydymffurfiaeth gyda Safonau'r Iaith Gymraeg; cyhoeddwyd hwn ar wefan y Llyfrgell ym mis Medi 2018.
- Cymeradwyo Cyllideb Flynyddol 2018 – 2019.
- Proses recriwtio ar gyfer penodi Prif Weithredwr a Llyfrgellydd newydd, a welodd Pedr ap Llwyd, Dirprwy Brif Weithredwr a Llyfrgellydd a Chyfarwyddwr Casgliadau a Rhaglenni Cyhoeddus presennol yn cael ei apwyntio ar 12 Rhagfyr 2018 i olynu Linda Tomos. Cychwynnodd Pedr yn ei swydd ar 1 Ebrill 2019 pan gafodd hefyd ei ddynodi yn Swyddog Cyfrifyddu.
- Cymeradwyo Strategaeth Pobl a Chynllun Datblygu'r Gweithlu a welodd gwblhau'r argymhellion a wnaed gan Swyddfa Archwilio Cymru yn ei adroddiad Llyfrgell Genedlaethol Cymru – Adolygiad Llywodraethu (2016).
- Oblygiadau a risgiau posibl i'r Llyfrgell yn sgil Brexit.

1.7 Archwilio mewnol

Archwilwyr mewnol y Llyfrgell yw RSM ac maent yn cydymffurfio â Safonau Archwilio Mewnol y

Sector Cyhoeddus. Byddant yn adrodd yn annibynnol bob blwyddyn ar ddigonolrwydd ac effeithiolrwydd system rheolaeth fewnol y Llyfrgell, ac yn cyflwyno argymhellion ar gyfer gwella. Mae adroddiadau archwilio rheolaidd yn cael eu cyflwyno gan RSM i'r Pwyllgor Archwilio a Risg i alluogi'r aelodau i adolygu a herio datganiadau sicrwydd a thystiolaeth arall a ddarperir gan reolwyr. Barn Pennaeth archwilio mewnol ar gyfer y Llyfrgell am y deuddeg mis yn gorffen ar 31 Mawrth 2019 yw bod gan y sefydliad fframwaith digonol ac effeithiol ar gyfer rheoli risg, llywodraethiant a rheolaeth fewnol.

Serch hynny, mae gwaith a wnaed gan RSM wedi adnabod gwelliannau pellach i'r fframwaith o reoli risg, llywodraethiant a rheolaeth fewnol i sicrhau ei fod yn parhau'n ddigonol ac effeithiol. Ni nodwyd unrhyw gamau rheoli blaenoriaeth uchel, ond nodwyd pedwar cam rheoli canolig yn ystod y flwyddyn. Roedd y pedwar gweithred yn ymwneud â'r archwiliadau canlynol;

Ystadau (Rhan 2) – adnabu'r archwiliad fod taenlen Ymweliadau Gwasanaeth Cytundebau allan o ddyddiad, sy'n peri risg na fyddai'r Llyfrgell yn medru parhau i gwblhau ei rhaglen gynnal a chadw blynyddol o fewn yr amserlenni gofynnol. Cafwyd sicrwydd gan reolwyr y bydd diweddarau'r daenlen yn cael blaenoriaeth i sicrhau bod yr holl waith cynnal a chadw rheolaidd sydd angen ei gwblhau yn y Llyfrgell yn cael ei gynnwys, ac mi fydd contractau sydd wedi dirwyn i ben yn cael eu hadolygu a bydd gweithredu i sicrhau fod trefniadau mewn lle i fynd i'r afael â'r gwaith cynnal a chadw gofynnol.

Rheoli Risg – adnabu'r archwiliad nad oedd cyfiawnhad a / neu resymeg am sgôr pob risg wedi ei gynnwys yn y gofrestr, ac mi fydd rheolwyr yn blaenoriaethu'r weithred yma. Mae angen adolygu a diweddarau'r Polisi a Strategaeth Rheoli Risg i leihau'r risg o ddefnyddio proses a chanllaw gweithdrefn anghywir, sydd ddim yn gyfredol â chanllaw cyfredol na'r canllaw a ddisgwyllir yn y Llyfrgell – bydd hyn eto yn cael ei adolygu fel mater o flaenoriaeth. Y trydydd maes oedd yn achosi pryder yn yr archwiliad yma oedd diffyg cofnodi ffynonellau sicrwydd ar y gofrestr risg a diffyg Fframwaith Sicrwydd y Bwrdd; cafwyd sicrwydd gan reolwyr y bydd fframwaith sicrwydd yn cael ei gyflwyno fydd yn mapio'r tri lefel o sicrwydd sydd mewn lle ar gyfer pob risg – y cyntaf fydd rheolaeth fewnol, yr ail fydd goruchwyliaeth gan y Pwyllgor Archwilio a Risg a'r trydydd fydd archwilio mewnol/trydydd parti/adroddiadau arbenigol/

Cwblhawyd yr archwiliadau mewnol canlynol yn ystod 2018/19:

- Ystadau (Rhan 2)
- Polisiadau Adnoddau Dynol
- GDPR (Cynghori)
- Prif Reolaethau Ariannol
- Rheoli Risg / Mapio Sicrwydd
- Dilyniant

Cafwyd sicrwydd sylweddol ar gyfer archwiliadau Polisiadau Adnoddau Dynol a Prif Reolaethau Ariannol (Incwm a Bancio), tra cafwyd sicrwydd rhesymol ar gyfer archwiliadau Ystadau (Rhan 2), Rheoli Risg, a Prif Reolaethau Ariannol (Asedau Sefydlog). Roedd archwiliad Llywodraethu GDPR yn un cynghorol.

1.8 Cod Arfer Gorau ar Lywodraethiant Corfforaethol

Hyd y gŵyr y Swyddog Cyfrifyddu a'r Bwrdd, nid oes dim gwybodaeth archwilio berthnasol nad yw archwilwyr y Llyfrgell yn ymwybodol ohonynt. Mae'r Swyddog Cyfrifyddu a'r Bwrdd wedi cymryd yr holl gamau angenrheidiol neu y dylent fod wedi'u cymryd i sicrhau eu bod yn gwybod am unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol ac i sefydlu bod archwilwyr y Llyfrgell yn ymwybodol o'r wybodaeth honno. Mae'r Llyfrgell wedi gweithredu'n unol â'r Cod Llywodraethiant Da: Cod ar gyfer y Trydydd Sector yng Nghymru (2012) ac mae Bwrdd yr Ymddiriedolwyr wedi sicrhau, unwaith eto yn unol â'r cod ymarfer penodol hwn, fod gan y Llyfrgell drefniadau llywodraethiant cadarn ar waith i hyrwyddo perfformiad uchel a diogelu priodoldeb a rheoleidd-dra.

A hithau'n Elusen Gofrestredig, mae'r Llyfrgell wedi gweithredu'n unol â Chod Llywodraethiant Elusennol y Grŵp Llywio Llywodraethiant, 2017 (sydd yn disodli canllaw'r Comisiwn Elusennau sef Nodweddion Elusen Effeithiol CC10) a chanllawiau a chod ymarfer y Comisiwn Elusennau, Yr Ymddiriedolwr Hanfodol (CC3), yn ogystal â sicrhau bod ein Hymddiriedolwyr yn ymwybodol o'r canllawiau pwysig hyn.

1.9 Rheoli Risg

Mae system rheolaeth fewnol y Llyfrgell fel y'i disgrifir yn ei Fframwaith Sicrwydd yng nghyswllt Rheoli Risg yn seiliedig ar broses barhaus o nodi a blaenoriaethu'r risgiau i gyflawni ei Chynllun Gweithredol blynyddol a'i Strategaeth; i werthuso'r tebygolrwydd o'r risgiau hynny'n digwydd a'r effaith potensial pe baent yn digwydd; a'u rheoli'n effeithlon, yn effeithiol ac yn ddarbodus.

Mae'r gofrestr risgiau corfforaethol wedi adnabod, cofnodi, asesu ac ystyried y risgiau strategol a gweithredol allweddol sy'n berthnasol i weithgareddau'r Llyfrgell. Ystyriwyd y rhain gan y Tîm Gweithredol hefyd a chymerwyd camau i'w rheoli'n briodol. Defnyddiodd y Llyfrgell y system Briff Craidd (dull o roi negeseuon corfforaethol pwysig i staff) i hysbysu'r staff am eu dyletswyddau mewn perthynas â rheoli risg, a'u hannog i gyfrannu at y broses. Cynhwyswyd dwy risg newydd yn ystod y flwyddyn ynghylch effaith Brexit ar Gynllun Pensiwn y Llyfrgell a Brexit heb gytundeb yn bygwth cadwynau cyflenwi ar gyfer mewnforio nwyddau.

Adolygwyd a diweddarwyd cofrestr risgiau corfforaethol y Llyfrgell yn rheolaidd. Caiff y risgiau a nodwyd eu cynnwys yn y gofrestr risgiau a'u hasesu o ran a ydynt yn peri risg strategol, gweithredol, ariannol neu risg o ran cydymffurfiaeth. Mae'r rolau a'r cyfrifoldebau mewn perthynas â rheoli risgiau wedi'u cymeradwyo ar gyfer y Pwyllgor Archwilio a Risg, yr archwilwyr mewnol, y Prif Weithredwr a Llyfrgellydd a Phenaethiaid y Cyfarwyddiaethau a'u staff. Adolygwyd y Gofrestr ymhob cyfarfod o'r Pwyllgor Archwilio a Risg, a'i chyflwyno yn chwarterol i Fwrdd yr Ymddiriedolwyr.

Mae'r Llyfrgell yn rheoli risg mewn modd gofalus o hyd o ran ei chyfrifoldebau fel corff cyhoeddus. Y risg fwyaf sylweddol i'r Llyfrgell yn y dyfodol yw'r posibilrwydd o ostyngiadau pellach yn y Cymorth Grant oddi wrth Lywodraeth Cymru oherwydd pwysau yn y dyfodol ar wariant cyhoeddus y DU, i lefel lle na fydd y Llyfrgell yn gallu cyflawni ei hamcanion.

Yn ystod 2018/19, cafwyd tri achos o dor diogeledd data; digwyddodd y cyntaf y mis Awst 2018 ble cysylltodd darllenydd gyda'r Llyfrgell i adrodd hacio tybiedig ar sustem y Llyfrgell. Adroddwyd y tor diogeledd i'r Comisiynydd Gwybodaeth, ac roedd o'r farn nad oedd yn ystyried hyn yn dor diogeledd oedd yn rhaid adrodd arno i'r Comisiynydd o dan GDPR.

Yn Chwefror 2019 mae rheswm i gredu fod data personol wedi ei golli o sustem docynnau digwyddiadau. Gan fod y digwyddiad yma'n debyg o ran natur i'r un ym mis Awst 2018, a gafodd ei adrodd i Swyddfa'r Comisiynydd, ac nad oedd angen adrodd arno ym marn y Comisiynodd, penderfynwyd peidio hysbysu Swyddfa'r Comisiynydd ar yr achlysur yma.

Roedd y trydydd digwyddiad ym mis Mawrth 2019 yn ymwneud â mynediad posibl at ddogfennaeth fewnol ar derfynellau cyhoeddus; roedd sawl rheswm i gredu er bod mynediad at y wybodaeth yn bosib, nid oedd tystiolaeth fod hyn wedi digwydd.

Yn y tri achos, daeth y Tasglu Diogeledd Gwybodaeth at ei gilydd cyn gynted a bo modd, ac adroddwyd ar y tri digwyddiad i'r Pwyllgor Archwilio a Risg; ystyriwyd yr holl wybodaeth ddaeth i law, gweithrediadau dilynol ac argymhellion tymor hir, ac o ganlyniad mae prosesau mewnol wedi, neu yn y broses, o gael eu newid.

1.10 Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Wrth weithredu ei hymrwymiaidau statudol, ac yn arbennig felly Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, mae'r Llyfrgell yn ymrwymo nid yn unig i ddarparu gwasanaethau sydd yn

bodloni anghenion presennol, ond sydd hefyd yn diogelu cenedlaethau'r dyfodol a'i anghenion hwy.

Mae cynllun gwirfoddoli'r Llyfrgell yn helpu pobl yn weithredol i gyrraedd eu potensial beth bynnag eu cefndir neu anghenion, ac yn cynorthwyo ein gwirfoddolwyr i fod yn aelodau llawn o gymdeithas.

Mae Safonau'r Iaith Gymraeg, sydd yn rhaid i'r Llyfrgell gydymffurfio â hwy, yn diogelu'r iaith Gymraeg, ac mae'r Llyfrgell yn gymuned ffyniannus o iaith a diwylliant Cymreig y mae'n bwriadu ei ddiogelu ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. Cyhoeddodd y Llyfrgell ei Adroddiad Blynyddol cyntaf ar Gydymffurfiaeth gyda Safonau'r Iaith Gymraeg ym mis Medi 2018.

Bydd y gwaith cynnal a chadw sylweddol sy'n mynd rhagddo ar yr adeilad yn lleihau ein hól troed carbon a'n defnydd o ynni. Bydd cadwedigaeth ddigidol hefyd yn diogelu mynediad at ein casgliadau ac yn sicrhau bod y rhain ar gael i'w mwynhau gan genedlaethau'r dyfodol.

1.11 Gwarchod Data

Mae'r Llyfrgell wedi rhoi polisiau a gweithdrefnau ar waith sy'n sicrhau ei bod yn cydymffurfio â gofynion Deddf Gwarchod Data 2018. Ni chafwyd unrhyw enghreifftiau o fethu â chydymffurfio â gofynion y Ddeddf. Mae'r Llyfrgell wedi diweddarau ei pholisiau a'i gweithdrefnau yn barod ar gyfer Rheoliad Cyffredinol Gwarchod Data a ddaeth i rym ar 25 Mai 2018, a gwnaeth archwilwyr mewnol y Llyfrgell gynnal adolygiad o baratoadau'r Llyfrgell ar gyfer gweithredu GDPR ym mis Mehefin 2018. Cafodd Polisi Teledu Cylch Cyfyng y Llyfrgell hefyd ei ddiweddarau yn ystod 2018 i sicrhau cydymffurfiaeth gyda GDPR a Deddf Gwarchod Data 2018.

Llofnodwyd ar ran y Bwrdd gan:

Pedr ap Llwyd
Prif Weithredwr a Llyfrgellydd a'r Swyddog Cyfrifyddu
19 Gorffennaf 2019

Lee Yale-Helms
Trysorydd
19 Gorffennaf 2019

2. AMCANION A GWEITHGAREDDAU

2.1 Prif amcanion

Prif amcan y Llyfrgell, fel y mynegwyd yn Siarter Atodol 2006, yw:

- *casglu, diogelu a rhoi mynediad i bob math a ffurf ar wybodaeth gofnodedig, yn enwedig mewn perthynas â Chymru, y Cymry a phobloedd Celtaidd eraill, er budd y cyhoedd, gan gynnwys y rhai sy'n ymroi i ymchwil a dysg.*

Y pwrpas a gweledigaeth sylfaenol oedd sicrhau bod hanes, diwylliant a threftadaeth unigryw Cymru, sydd wedi'i ddogfennu mewn ffurfiau a chyfryngau amrywiol dros y blynyddoedd, ar gael bob amser i alluogi pawb i gael gwell dealltwriaeth o bwy ydym, i esbonio'r etifeddiaeth hanesyddol a diwylliannol sydd wedi ein ffurfio ni fel cenedl dros y canrifoedd, ac i ysgogi dysg ac ymchwil. Mae iddi ddau ddimensiwn - adeilad ffisegol ysblennydd yn Aberystwyth sy'n gartref i gasgliadau print, llawysgrifol, gweledol a chlyweledol a hefyd yn llyfrgell, archifdy a phresenoldeb digidol ar y rhyngwrwd.

2.2 Budd i'r Cyhoedd

Mae'r Ymddiriedolwyr wedi cydymffurfio â'r ddyletswydd yn adran 2 o Ddeddf Elusennau 2011 i roi sylw dyladwy i'r canllawiau a gyhoeddir gan y Comisiwn Elusennau ar y budd i'r cyhoedd. Er mai'r prif fuddiolwyr yw'r bobl sy'n byw yng Nghymru, mae gwaith y Llyfrgell yn rhoi budd byd-eang i ymwelwyr a defnyddwyr ar-lein.

2.3 Prif Weithgareddau

Dyma ein prif weithgareddau:-

2.3.1 Casglu:

Casglu deunyddiau drwy adneuo cyfreithiol, pryniannau, rhoddion, cymynroddion, cyfnewid, ac adneuo, yn unol â pholisïau datblygu casgliadau y cytunwyd arnynt.

Cyflawnir y swyddogaeth hon drwy:

- lunio casgliad mor gyflawn â phosib o ddeunydd cyhoeddedig yn ymwneud â Chymru (a gwledydd Celtaidd eraill i raddau llai helaeth), ym mhob cyfrwng, yn cynnwys cyhoeddiadau electronig ac wedi'u hargraffu a deunydd sain/delweddau symudol;
- cynnal a chadw (yn bennaf drwy adneuo cyfreithiol a phryniannau) y casgliad mwyaf cynhwysfawr yng Nghymru o ddeunyddiau wedi'u hargraffu a gyhoeddwyd yn y DU, ac Iwerddon, a deunydd ymchwil o wledydd eraill;
- datblygu casgliadau o ddeunyddiau heb eu cyhoeddi yn ymwneud â Chymru neu'n deillio o Gymru, yn cynnwys archifau a gwaith artistig;
- cael mynediad i ddeunydd a gaffaelwyd, ei brosesu, ei gatalogio a'i storio yn y ffordd fwyaf effeithiol.

2.3.2. Cadw a Diogelu:

Cadw a diogelu'r casgliadau. Cyflawnir y swyddogaeth hon drwy:

- sicrhau bod amodau o ran yr amgylchedd, storio a thrin a thrafod yn briodol ar gyfer diogelu'r casgliadau yn barhaus;
- ymyrryd er mwyn cadw'r deunyddiau i'w hatal rhag dirywio neu atgyweirio'r difrod;
- trosglwyddo gwybodaeth i fformatau cadw mwy addas.

2.3.3. Darparu mynediad a gwybodaeth:

Darparu mynediad cyhoeddus addas/effeithiol i adeilad, casgliadau a gwasanaethau'r Llyfrgell, a gwybodaeth amdanynt. Cyflawnir y swyddogaeth hon drwy:

- fonitro a dadansoddi anghenion y defnyddiwr;
- darparu mynediad i fannau, casgliadau a chyfleusterau cyhoeddus yn yr adeilad;
- trefnu mynediad i eitemau o gasgliadau a gwasanaethau gwybodaeth ar gyfer defnyddwyr ar y safle neu drwy gyfathrebu ar-lein ar gyfer defnyddwyr o bell;
- darparu mynediad hawdd i gatalogau o gasgliadau ac adnoddau electronig y Llyfrgell ac i'w fersiynau digidol cyfatebol.

2.3.4 Rhoi cyhoeddusrwydd a dehongli:

Codi ymwybyddiaeth o waith a chasgliadau'r Llyfrgell a lledaenu gwybodaeth amdanynt. Cyflawnir y swyddogaeth hon drwy:

- ddeunyddiau ar wefan y Llyfrgell;
- canllawiau a deunydd cyhoeddusrwydd ar bapur ac ar-lein;
- arddangosfeydd a gweithgareddau cymunedol/addysgol sy'n deillio o'r casgliadau, yn y Llyfrgell ac mewn lleoliadau eraill ledled Cymru;
- digwyddiadau, darlithoedd a seminarau.

2.3.5 Cydweithio proffesiynol:

Cydweithio â grwpiau proffesiynol cysylltiedig, ac weithiau eu harwain, ledled Cymru a thu hwnt. Cyflawnir y swyddogaeth hon drwy:

- weithredu fel canolbwynt ar gyfer cyrff archifau a llyfrgelloedd yng Nghymru;
- gweithio gyda chyrff yng Nghymru a thu hwnt i gyflawni mentrau a phartneriaethau cydweithredol yn y sectorau gwybodaeth, diwylliant a threftadaeth eang, a datblygu ymarfer proffesiynol.

Swyddogaethau cefnogi:

Caiff y **swyddogaethau craidd** eu cefnogi gan swyddogaethau rheoli a busnes hanfodol, yn cynnwys: rheoli a datblygu staff; rheoli a bod yn atebol am adnoddau ariannol a chynhyrchu incwm; a chynnal a chadw a datblygu seilwaith TGCh ac adeilad a chyfleusterau'r Llyfrgell.

Dyma'r prif weithgareddau a gynhaliwyd i hyrwyddo dibenion yr elusen er budd y cyhoedd yng Nghymru.

Mae'r Llyfrgell yn cyflwyno Cynllun Gweithredol Blynyddol i Lywodraeth Cymru ar sut y caiff y gweithgareddau eu cynnal a thargedau yn erbyn y gweithgareddau hyn. Mae rhagor o fanylion am sut cafodd y strategaeth hon ei llunio a'i chyflawni wedi'u cynnwys yn adran 7.

3. CYFLAWNIAD A PHERFFORMIAD

3.1 Prif uchafbwyntiau yn 2018/19

3.1.1 Tymor Mostyn

Rhwng Mehefin a Rhagfyr 2018, fe ddathlodd y Llyfrgell ganmlwyddiant derbyn llawysgrifau a phapurau teulu Mostyn i'r Llyfrgell, drwy garedigrwydd A. Cecil Wright ym 1918. Canolbwynt y dathlu oedd yr arddangosfa ardderchog a agorwyd gan yr Arglwydd Mostyn presennol ym mhresenoldeb yr Arglwydd Dafydd Elis Thomas. Ar ddiwedd Tymor Mostyn fe gynhaliwyd symposiwm ardderchog yn Aberystwyth pan edrychwyd ar sawl agwedd o'r casgliad arbennig hwn.

3.1.2 Yr Archif Gerddorol

Yn dilyn lansio'r Rhaglen Archif Gerddorol yn 2018 y mae'r Bwrdd wedi penderfynu cyllido dwy ysgoloriaeth doethuriaeth ar y cyd gyda Phrifysgol Bangor a'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol. Bydd pynciau'r doethuriaethau yn canolbwyntio ar gasgliadau'r Llyfrgell ac wedi'u lleoli yn y Llyfrgell.

3.1.3 Cymru'n Cofio: Gweithgaredd cofio'r Rhyfel Byd Cyntaf

Mae'r Llyfrgell wedi parhau i weithio'n agos â Llywodraeth Cymru ar gyflwyno rhaglen o weithgareddau sy'n coffáu'r Rhyfel Mawr yn cynnwys cyd-weithio ag ysgolion mewn ardaloedd Rhaglen Cyfuno ar fywyd a gwaith Hedd Wyn.

3.1.4 Arddangosfeydd

Yn ogystal â'r arddangosfa ar archifau Mostyn, fe drefnwyd arddangosfa ar fywyd a gwaith Humphrey Llwyd, y mapiwr a'r ysgolhaig disglair o Ddinbych. Llwyd oedd un o ffigurau mawr cyfnod y Dadeni. Yn ogystal, fe drefnwyd arddangosfa o waith y ffotograffydd Jack Lowe.

3.1.5 Carto Cymru

Ym mis Mai 2018 fe gynhaliwyd Symposiwm Mapiau Cymru 2018 – Siartio'r Moroedd fel rhan o wyl flynyddol Carto-Cymru.

Edrychodd y gynhadledd ar sut roedd mapiau'n darlunio'r môr a'r morlin, a sut y defnyddir mapio o'r fath i ehangu'n dealltwriaeth o'r amgylcheddau hyn. Roedd y symposiwm yn ddigwyddiad ar y cyd rhwng Llyfrgell Genedlaethol Cymru a Chomisiwn Brenhinol Henebion Cymru a bu'n gyfrwng i rannu'r cyfoeth o ddeunydd cartograffig sydd ar gael i ymchwilyr yn Llyfrgell Genedlaethol Cymru a Chomisiwn Brenhinol Henebion Cymru.

3.2. Dangosyddion Cyflawni Allweddol

Adroddwyd ar berfformiad y Llyfrgell yn erbyn ei thargedau i Lywodraeth Cymru yn 2018/19 fel a ganlyn:

	Targed	Cyrhaeddiad
1 Nifer yr ymwelwyr	65,000	87,611
2 Nifer y defnyddwyr rhwydwaith o bell yn ystod y flwyddyn	1,800,000	1,650,055
3 Nifer y cyfranogwyr yng ngweithgareddau'r Llyfrgell	15,000	16,209
4 Boddhad ymwelwyr (ffisegol); da/da iawn	96%	99%
5 Boddhad ymwelwyr (rhithiol)	80%	89%
6 Nifer y digwyddiadau estyn allan	100	141
7 Nifer y digwyddiadau estyn allan mewn ardaloedd Cyfuno	50	74
8 Nifer o gyfranogwyr mewn digwyddiadau estyn allan	8,000	12,526
9 Nifer o gyfranogwyr mewn digwyddiadau estyn allan mewn ardaloedd Cyfuno	1,300	1,706
10 Nifer o wirfoddolwyr	700	666
11 Nifer yr eitemau sydd yn cael eu arddangos yn y Llyfrgell ac ar fenthyg	500	532
12 Nifer y delweddau digidol grëwyd trwy ddigido	200,000	333,443
13 Cynnydd yn y traffig i sianeli cyfryngau cymdeithasol	15%	-9.3%
14 Nifer y digwyddiadau a gynhelir yn y Llyfrgell	100	169
15 Defnydd o gyfleusterau'r Llyfrgell gan sefydliadau allanol	50	157
16 Cynnydd yn y nifer o wirfoddolwyr o gefndiroedd amrywiol a difreintiedig	10%	31%

Mae perfformiad yn erbyn targedau yn cael ei adolygu gan Lywodraeth Cymru a'r Bwrdd gyda nodiadau a dehongliadau'n cael eu darparu am yr hyn a gyflawnir yn erbyn y targed.

Rydym yn rhwym i fonitro'n barhaus a gwerthuso ein gwaith mewn ffyrdd meintiol ac ansoddol. Er bod ein dangosyddion cyflawni meintiol yn rhoi ciplun ar berfformiad, mae'r data ansoddol o astudiaethau achos ac adroddiadau naratif yn parhau i roi ciplun manylach, a chyfle i fyfyrio ar ein gwaith a'i gyfoethogi.

4 ADOLYGIAD ARIANNOL

4.1 Canlyniadau a Dyraniadau Arian

Paratwir y cyfrifon dan Adran 9(4) o Ddeddf Amgueddfeydd ac Oriolau 1992 ar ffurf a bennir gan weinidogion Llywodraeth Cymru gyda chymeradwyaeth y Trysorlys. Roedd yr adnoddau net a derbyniwyd gan y Llyfrgell am y flwyddyn ariannol yn £1,361k (2017/18: £644k). Cyfanswm yr adnoddau a dderbyniodd y Llyfrgell oedd £15.32m (2017/18: £14.33m) a chyfanswm yr adnoddau a wariwyd oedd £13.96m (2017/18: £13.69m).

Cynyddodd y gronfa gyhoeddus anghyfyngedig o £635k i £692k. Cyflawnwyd hyn trwy reoli costau, ond mae lefel y gronfa gyhoeddus anghyfyngedig mor isel na ellir cynnal colled yn y dyfodol yn rhannol o ganlyniad i reolau Llywodraeth Cymru ynglŷn â chludo arian ymlaen a lefel yr arian a ganiateir ar y diwedd o'r flwyddyn ariannol.

Roedd balansau'r cronfeydd ar 31 Mawrth 2019 yn £93.4m (31 Mawrth 2018 £86.2m).

4.2 Datganiad o'r Arferion a Argymhellir ar gyfer Elusennau

Cyhoeddodd y Comisiwn Elusennau Ddatganiad o'r Arferion a Argymhellir (SORP) ar gyfer elusennau ym mis Hydref 1995 a ddiweddarwyd yn fwyaf diweddar gan SORP Elusennau 2015. Mae'r Llyfrgell wedi cydymffurfio â'r SORP ers cyfrifon 1996/97.

4.3 Priso'r Asedau Sefydlog Diriaethol

Comisiynodd y Llyfrgell y Syrfewyr Siartredig, Cooke ac Arkwright i gynnal ailbrisiad o adeiladau a thir rhydd-ddaliad y Llyfrgell fel yr oeddent ar 31 Mawrth 2017. Dangosir gwerth tir ac adeiladau wedi eu haddasu'n flynyddol drwy fynegeoio rhwng pob prisiad ffurfiol sy'n digwydd bob pum mlynedd. Ni chaiff asedau sefydlog eraill eu hailbrisiu na'u mynegeoio, ac o 2017-18, bydd yn cael ei gyfrifo ar gost wreiddiol llai dibrisiant.

4.4 Polisi Talu Credydwy'r

Mae gan y Llyfrgell drefn fonitro i fesur perfformiad y Llyfrgell yn seiliedig ar y "Cod Trefn Talu'n Well" a chymerir sampl o anfonebau sydd wedi'u talu i asesu perfformiad. Yn ystod 2018/19 talwyd 98% o'r anfonebau a dderbyniwyd cyn pen 30 diwrnod (2017/18 – 99%).

4.5 Polisi Cronfeydd Wrth Gefn Elusennau

Yn unol â SORP Elusennau 2015, rhaid i'r Llyfrgell ddatgelu ei pholisi ar Gronfeydd Wrth Gefn.

4.5.1 Cronfeydd Cyhoeddus Anghyfyngedig

Ar hyn o bryd, mae'r Llyfrgell yn ddibynnol ar Lywodraeth Cymru i gynnal y mwyafrif o'i weithgareddau. Polisi cronfeydd wrth gefn Cronfeydd Cyhoeddus y Llyfrgell yw cydymffurfio â gofynion Dogfen Fframwaith Llywodraeth Cymru, sy'n nodi'r fframwaith ariannol y mae'n ofynnol i'r Llyfrgell weithredu ynddo. Prif ofyniad y Ddogfen Fframwaith mewn perthynas â chronfeydd wrth gefn yw mai dim ond 2% o Grant Cymorth gros y gellir ei gynnal fel balansau arian parod. Mae'r gofyniad hwn yn arbennig o anodd ar adeg o ansicrwydd ariannol a byddai lliniaru risgiau yn cyfiawnhau cario lefelau uwch o gronfeydd wrth gefn oherwydd y rhagolygon ariannol. Felly, mae'r Llyfrgell yn agored i lefel uchel o risg ariannol ac nid yw gofynion Llywodraeth Cymru yn helpu i hyrwyddo rheolaeth ariannol a risgiau da mewn perthynas â lefel y cronfeydd wrth gefn a gedwir.

4.5.2 Cronfeydd Cyhoeddus Cyfyngedig

Mae cronfeydd cyfyngedig cyhoeddus yn cynrychioli Grantiau Cyfalaf a Phwrcasu a dderbyniwyd gan Lywodraeth Cymru neu unrhyw grant a dderbyniwyd gan gorff cyhoeddus at ddibenion penodol. Mae'r

arian hwn hefyd wedi'i gyfyngu i 2% o Grant Cymorth Gros i'w drosglwyddo mewn balansau arian parod.

4.5.3 Cronfeydd Preifat Anghyfyngedig

Mae tri phrif amcan gan gronfeydd preifat anghyfyngedig y Llyfrgell:

- Cyfrannu at gostau refeniw rhedeg gwasanaethau'r Llyfrgell.
- I ategu'r Grant Prynu Casgliadau i alluogi'r Llyfrgell i gyflawni ei pholisi casgliadau.
- I ariannu buddsoddiad cyfalaf neu ddatblygiadau yn y dyfodol gan gynnwys offer, adeiladau a chaledwedd a meddalwedd cyfrifiadurol.

Ar 31 Mawrth 2019:

- Clustnodwyd £2.5m tybiedig ar gyfer darparu arian cyfatebol ar gyfer prosiect yr Archif Ddarlledu Cenedlaethol, lle mae Cam 1 wedi bod yn llwyddiannus. Byddwn yn bwrw ymlaen â Cham 2 ym mis Hydref 2019.
- Clustnodwyd £200k y flwyddyn fel cyfraniad tuag at y diffyg yng nghyllideb gyfalaf y Llyfrgell;
- Cytunodd y Bwrdd i ariannu £50,000 tuag at y Bywgraffiadur ar-lein. Mae hwn yn brosiect ar y cyd gyda'r Ganolfan Uwch Efyrdiau Cymreig a Cheltaidd.
- Cytunodd y Bwrdd i fuddsoddi £240,000 (£80,000 y flwyddyn am 3 blynedd) i gatalogio a hyrwyddo cerddoriaeth werin Gymreig, yn enwedig casgliad Meredydd Evans.
- Mae'r Llyfrgell yn datblygu perthynas â sefydliadau addysg uwch gyda golwg ar ddatblygu partneriaeth ar y cyd yn y dyfodol - a ariennir o'r gronfa anghyfyngedig.

Mae gwerth cronfeydd elusennol anghyfyngedig y Llyfrgell felly yn debygol o ostwng dros y cyfnod hyd at 2021. Mae'r lefel o gronfeydd wrth gefn yn cael eu hadolygu a'u monitro gan y Bwrdd drwy'r Pwyllgor Cynllunio Ariannol.

4.5.4 Cronfeydd Preifat Cyfyngedig

Gellir defnyddio cronfeydd cyfyngedig preifat y Llyfrgell yn unig yn unol ag unrhyw delerau penodedig pob cymynrodd benodol. Dim ond at y dibenion a ddisgrifir y gellir eu defnyddio ac felly fe'u defnyddir yn unig pan fydd yr eitem gwariant sy'n ymwneud yn uniongyrchol â'r gronfa yn cael ei gymeradwyo gan y Bwrdd neu'r ariannwr.

4.6 Polisi Buddsoddi

Mae'r portffolio wedi ei fuddsoddi mewn ecwitiâu a bondiau ac mae'r swm y gellir ei fuddsoddi mewn categorïau asedau gwahanol wedi'i bennu yn unol ag asesiad risg. Ystyrir bod agwedd y Llyfrgell at risg yn un "canolig", gan dderbyn y bydd rhaid, os am gael enillion uwch na gosod yr arian mewn cyfrif cadw, dderbyn risg fydd yn deillio o fuddsoddi mewn bondiau ac ecwitiâu.

Mae'r Bwrdd yn adolygu'r Polisi a Strategaeth Buddsoddi yn flynyddol, sy'n cynnwys ystyried buddsoddiadau cymdeithasol, amgylcheddol neu foesebol.

Mae'r Llyfrgell wedi penodi rheolwyr buddsoddi, Investec Wealth & Investment, sy'n gyfrifol am fuddsoddi'r portffolio cronfeydd preifat. Mae meincnod wedi'i osod i'r rheolwyr ar gyfer perfformiad y portffolio buddsoddi, ac yn 2018/19, sicrhawyd enillion o 5.07% yn erbyn meincnod o 6.05% (2017/18: 4.04% yn erbyn meincnod o 1.28%).

Rheolwyd y buddsoddiadau ar sail ddewisol yn unol â gofynion Deddf Buddsoddi gan Ymddiriedolwyr 1961 ac yn fwy diweddar, Deddf Ymddiriedolwyr 2000. Caiff perfformiad y portffolios ei fonitro a'i gyflwyno ar ffurf adroddiad yn rheolaidd i'r Pwyllgor Cynllunio Ariannol a'r Ymddiriedolwyr. Ar 31

Mawrth 2019, gwerth yr arian parod a'r buddsoddiadau yn y farchnad oedd £11.74m (£11.16m ar 31 Mawrth 2018).

4.7 Prif risgiau ac ansicrwydd

4.7.1 Ansicrwydd ariannol

Er bod y grant craidd wedi cynyddu 3.1% yn y tymor byr yn 2018-19, mae'r Bwrdd a'r rheolwyr yn parhau i bryderu am y lleihad sylweddol yng ngrant y Llyfrgell gan Lywodraeth Cymru.

Er bod modd ariannu'r diffyg o'r cronfeydd preifat anghyfngedig yn y tymor byr, gall fod angen ad-drefnu pellach i greu arbedion yn yr hirdymor, ac mae'r Bwrdd yn poeni na fydd y Llyfrgell yn gallu cyflawni ei hamcanion yn y dyfodol os bydd toriadau i'r gyllideb yn parhau.

4.7.2 Cynllun Pensiwn

Cafwyd prisiad actiwaraidd o'r cynllun ar y 31ain o Fawrth 2016, oedd yn dangos colled hanesyddol i'r cynllun o £370k ac fe weithredwyd newid yn y raddfa cyfraniadau o 26.6% i 27.2% o gyflogau o'r 1af o Orffennaf 2017. Mae staff hefyd yn cael y dewis i un ai cyfrannu 3% o'u cyflog tuag at beidio â chael lleihad yn eu pensiwn os ydynt yn ymddeol yn 60 mlwydd oed; neu dderbyn fod yr oed ymddeol wedi ei newid i 65 mlwydd oed, ac felly y bydd lleihad actiwaraidd ar y pensiwn os byddant yn ymddeol cyn y dyddiad yma.

5 ADRODDIAD CYNALIADWYEDD

Paratowyd yr adroddiad hwn yn unol â'r canllawiau a gyflwynwyd gan Drysorlys EM yn *Public Sector Annual Reports: Sustainability Reporting Guidance*. Yn ystod 2018-19, cyflawnwyd y canlynol: -

	2018-19	2017-18	2016-17
Y defnydd o ddŵr			
Y defnydd o ddŵr m ³	10,323	11,753	10,523
Y defnydd o ddŵr m ³ fesul WTE*	40.48	44.52	40.26
Costau cyflenwad dŵr £	£47,054	£46,762	£42,784
Y defnydd o bapur			
Y defnydd o bapur mewn rimiau (allanol a mewnol)	550	537	607
Y defnydd o bapur mewn rimiau (defnydd mewnol)	514	450	469
Gwastraff			
Cyfanswm gwastraff (tunnell)	35.11	30.33	32.57
Wedi'i aildefnyddio, ei ailgylchu, ei gompostio	26.6	9.86	14.2
Tirlenwi	8.51	20.47	18.33
Peryglus	-	-	-
Wedi'i aildefnyddio, ei ailgylchu, ei gompostio fel % o'r holl wastraff	75.8%	32.5%	43.6%
Cyfanswm cost gwaredu £ (heb gynnwys Gwastraff o'r Tân)	£4,953	£6,538	£9,216
Allryiadau nwyon tŷ gwydr			
Cyfanswm y tunelli o allyriadau CO ₂ cyfatebol			
Oherwydd teithio busnes	16	21	59
Oherwydd y defnydd o ynni (1,000 tCO ₂ e)			
Trydan a Nwy	1,368	1,462	1,811
Oherwydd y defnydd o ynni			
Trydan	2,649,751	2,844,453	2,687,696
Nwy	3,510,705	3,706,998	3,283,225
Gwariant ar deithio busnes £ (Car, Trên, Bws ac Awyren)	£51,591	£43,297	£41,768
Gwariant ar Fan y Llyfrgell	-	£9,507	£11,539
Cyfanswm gwariant ar ynni £	£366,057	£355,072	£354,128

*WTE = cyfwerth ag amser cyflawn

Nodyn ar Ynni:

Mae'r costau yn rhoi'r cyfanswm ar gyfer y safle gan gynnwys ynni a ddarparwyd i adeilad cyfagos ond mae'r defnydd ar gyfer adeiladau'r Llyfrgell Genedlaethol yn unig. Mae Cynllun Lleihau Carbon yn cael ei ddiweddarau ar y cyd â'r Ymddiriedolaeth Carbon. Er mwyn cyflawni unrhyw arbedion sylweddol, mae'r Cynllun wedi nodi y bydd angen buddsoddi'n sylweddol ac, felly, bydd yn rhaid cael rhagor o arian gan Lywodraeth Cymru i'w weithredu. Mae nifer o gynlluniau wedi cael eu hadnabod ynghyd â rhagamcan o'r costau a chyfnodau ad-dalu; bydd y rhain yn cael eu hystyried a'u datblygu dros y blynyddoedd nesaf yn dibynnu ar yr arian a fydd ar gael.

Mae gwastraff garddwriaethol a gynhyrchir ar y safle yn cael ei gompostio ar y safle. Nid yw maint y gwastraff hwn yn cael ei fesur.

6 POLISIÂU YN YMWNEUD Â STAFFIO

6.1 Cyflog Byw

Mae'r Llyfrgell wedi ymrwymo i dalu'r cyflog byw fel y nodwyd gan y Sefydliad Cyflog Byw ers mis Ebrill 2014.

6.2 Recriwtio a Chadw Staff

Dim ond drwy ymrwymiad ei staff y gall y Llyfrgell gyflawni ei nodau, felly mae'r Llyfrgell yn canolbwyntio ar ddarparu rhaglen hyfforddiant a datblygu staff yn flynyddol i sicrhau bod yr holl aelodau staff yn cyflawni eu potensial.

6.3 Cyflogi Pobl Anabl

Mae gan y Llyfrgell drefn recriwtio nad yw'n gwahaniaethu ac mae bob amser yn fodlon ystyried ceisiadau gan bobl anabl, a'u penodi. Mae'r Llyfrgell yn ymdrechu'n galed i sicrhau bod gweithwyr anabl yn cael y cyfleusterau sydd eu hangen arnynt i gyflawni'u gwaith yn effeithiol.

6.4 Ymgynghori â Gweithwyr

Mae'r Llyfrgell yn cyfathrebu gwybodaeth i staff mewn sawl ffordd gan gynnwys cyfarfodydd staff, e-byst wythnosol, sesiynau briffio tîm, Briff Craidd, ac ymgynghori a negodi rheolaidd gyda'r Cyngor Partneriaeth a chynrychiolwyr yr Undebau Llafur cenedlaethol. Mabwysiadodd y Llyfrgell Strategaeth Cyfathrebu Mewnol yn 2016 a bydd gweithredu'r Strategaeth hon yn gyfle pellach i ddatblygu'r berthynas rhwng rheolwyr a staff.

6.5 Adroddiad Tâl

Mae'r Llyfrgell yn talu ei holl staff o dan system talu a graddio y cytunwyd arni. Cymeradwywyd y system bresennol gan Dîm Gweithredol y Llyfrgell a chytunodd yr undebau staff iddi drwy'r trefniadau cydfargeinio. Mae proses apel annibynnol mewn lle i ystyried materion yn ymwneud â graddio.

Bob blwyddyn, mewn ymgynghoriad ag undebau'r staff, mae'r Llyfrgell yn ystyried pecyn taliadau'r Llyfrgell yn erbyn cymaryddion allanol, symudiadau yn yr economi ac unrhyw annhegwch mewnol a all fod wedi datblygu. O hyn, cynhyrchir cylch cyflog neu gynnig, a chyflwynir hwn i Lywodraeth Cymru i'w gymeradwyo, ac yna fe'i negodir yn ffurfiol â'r undebau. Mae hyn yn arwain at becyn tâl ac amodau newydd ar gyfer holl staff y Llyfrgell sy'n gyfrwymol tan y rownd negodi nesaf. Mae codiadau cynyddrannol dan y cylch cyflog yn dibynnu ar system y Llyfrgell o arfarniadau blynyddol. Mae elfennau chwyddiant sydd wedi'u cynnwys yn y cylch cyflog y cytunwyd arno yn cael eu dyfarnu'n awtomatig i bob aelod staff.

Mae cyflog y Prif Weithredwr a Llyfrgellydd a'r ddau Gyfarwyddwr a Dirprwy Brif Weithredwyr wedi ei gynnwys fel rhan o'r broses negodi cylch cyflog ar gyfer holl staff y Llyfrgell. Mae gan y Prif Weithredwr a Llyfrgellydd presennol gytundeb cyflogaeth tymor penodol, ac mae'r ddau Gyfarwyddwr/Dirprwy Prif Weithredwyr a chytundebau parhaol. Mae'r tri yn aelodau cyffredin o gynllun pensiwn y Llyfrgell.

Cymeradwyir y cylch cyflog gan Lywodraeth Cymru. Dangosir aelodau'r Tîm Gweithredol ar dudalen 2 a cheir rhagor o fanylion am y tâl a'r buddion pensiwn yn Nodyn 8 (c) y cyfrifon. Y cyfnod rhybudd ar gyfer aelodau'r Tîm Gweithredol yw 3 mis. Mae darpariaeth ar gyfer digolledu am derfynu'n gynnar wedi ei gynnwys yng nghytundeb diswyddo safonol y Llyfrgell.

7 CYNLLUNIAU AR GYFER Y DYFODOL

Yn ystod 2016/17, datblygodd y Llyfrgell Gynllun Strategol am y cyfnod 2017-2021 sy'n canolbwyntio ar bwysigrwydd cyfrifoldeb y Llyfrgell i gasglu, rheoli a rhoi mynediad i'r casgliadau cenedlaethol yn y tymor hir.

Y prif amcanion strategol yw :-

- Bod yn warchodwyr rhagorol o'n casgliadau
- Cyfrannu at Lesiant Cenedlaethau'r Dyfodol
- Sicrhau mynediad hir dymor i'r casgliadau cenedlaethol
- Bod yn ganolog i fywyd diwylliannol y genedl
- Sicrhau gwytnwch hirdymor.

O fewn y cynllun strategol, mae targedau tymor hir wedi'u gosod ar gyfer y cyfnod 2017-2021, sef:

- Cynnal ein gwasanaethau a'n gweithgareddau craidd fel llyfrgell Adnau Cyfreithiol cenedlaethol ar yr amod y bydd llinell sylfaen ein grant gan Lywodraeth Cymru yn parhau'n sefydlog dros y pedair blynedd;
- Parhau i hyrwyddo ac annog defnyddio'r Gymraeg yn ein holl weithgareddau mewnol ac allanol a chydymffurfio â'n dyletswyddau statudol i gyflawni Safonau'r Gymraeg a gytunwyd gyda Chomisiynydd yr Iaith Gymraeg;
- Sefydlu Partneriaeth Strategol gyda Cadw, Amgueddfa Cymru, Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru a'r Undebau Llafur i ddatblygu Cymru Hanesyddol erbyn Gorffennaf 2017;
- Gweithredu strategaeth gychwynnol i ddarparu gofynion statudol Deddf Lesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) erbyn Rhagfyr 2017;
- Cwblhau Archwiliad Sgiliau a Rhaglen Ddatblygu, a gweithredu Strategaeth Pobl a Chynllun Datblygu'r Gweithlu erbyn 2018;
- Cwblhau adroddiad cwmpasu er mwyn sefydlu fframwaith ar gyfer Archif Genedlaethol i Gymru erbyn Mawrth 2019;
- Cymryd rôl arweiniol i weithredu Strategaeth Cadwedigaeth Ddigidol Genedlaethol i Gymru erbyn 2019;
- Parhau i gyfrannu adnoddau addysgol digidol ar Hwb, darparu rhaglen Casgliad y Werin Cymru mewn partneriaeth, a chefnogi'r gwaith o ddarparu Rhaglen Cymru'n Cofio 1914-1918, a thrwy hynny, cynyddu ein hallbwn o 10% erbyn 2019;
- Gwella a mireinio isadeiledd technegol a chynnwys y Bywgraffiadur, gan weithio mewn partneriaeth â'r Ganolfan Uwchefrydiau Cymreig a Cheltaidd erbyn 2019;
- Cwblhau rhaglen gyfalaf fawr a datblygu Cynllun Rheoli Asedau newydd erbyn 2020;
- Parhau i ymestyn ein strategaethau marchnata ac ymgysylltu gyda defnyddwyr, cefnogi Blwyddyn Chwedlau yn 2017 a Blwyddyn y Môr yn 2018, a chodi'r nifer o ymwelwyr i'r Llyfrgell a'r nifer sydd yn cymryd rhan mewn gweithgareddau o 15% erbyn 2021;
- Cynyddu incwm masnachol, grantiau a rhoddion, er mwyn codi £1 miliwn bob blwyddyn erbyn 2021;
- Dyblu ein defnydd digidol i 3 miliwn o ymweliadau erbyn 2021;
- Dyblu nifer yr eitemau digidol i 10 miliwn erbyn 2021;
- Cynyddu ein gwaith estyn allan ac ymgysylltu ar gyfer y Rhaglen Gyfuno o 20% erbyn 2021;
- Datblygu perthynas strategol â BBC Cymru Wales, S4C ac ITV Wales i warchod a rhoi mynediad at ddeunyddiau darlledu erbyn 2021;
- Cadw ein hachrediad Rhagoriaeth mewn Gwasanaeth Cwsmer a Safon Aur Croeso Cymru tan 2021;
- Parhau i weithio gyda Wikimedia UK i ddatblygu a gwreiddio ymgysylltu digidol â'n cynnwys agored ar Wikipedia a llwyfannau trydydd parti eraill er mwyn cynyddu nifer y bobl sy'n gweld cynnwys y

Llyfrgell i 250 miliwn erbyn 2021 a chyfrannu'n weithredol at ddatblygu cynnwys yn Gymraeg ar Wikipedia.

Erbyn Mawrth 2021, amcanion y Llyfrgell yw y byddwn wedi llwyddo i: -

- gynyddu defnydd ac ymwybyddiaeth pobl o'i chasgliadau, gwasanaethau a gweithgareddau ar draws Cymru a thu hwnt;
- barhau i ddarparu yn llwyddiannus ei dyletswyddau statudol fel Llyfrgell Adnau Cyfreithiol o dan ei Siarter ac wedi cyflawni ei blaenoriaethau strategol yn unol â Llythyr Cylch Gorchwyl blynyddol Llywodraeth Cymru;
- weithredu trefniadau llywodraethiant a strategaethau blaengynllunio ariannol fel y gall wynebu'r cyd-destun ariannol ansicr ar gyfer cyrff cyhoeddus yn fwy gwydn;
- sicrhau bod staff y Llyfrgell yn gweithio mewn strwythur sefydliadol sy'n cefnogi datblygu sgiliau a hyrwyddo cydweithrediad a gweithio hyblyg;
- gryfhau ein partneriaethau strategol yn y sector diwylliant a threftadaeth yng Nghymru a thu hwnt. Drwy wneud hyn, bydd yn ehangu ei chyrhaeddiad yn ddigidol a ffisegol, gan ddarparu gwasanaethau lle gall pobl eu derbyn yn y ffordd sydd hawsaf iddynt;
- gyfrannu'n llawn at fywyd diwylliannol y genedl, gan weithredu ar draws Cymru, a chanolbwyntio ar ardaloedd lle cyfyngir mynediad at weithgareddau diwylliannol a chefnogi gwasanaethau yn Gymraeg;
- ehangu ei rôl arweiniol yn rheoli, gwarchod a darparu gwybodaeth ddigidol yng Nghymru, gan gynnig ei harbenigedd i sefydliadau eraill lle bo adnoddau'n caniatáu;
- barhau i fod yn sefydliad cenedlaethol dwyieithog unigryw a gwerthfawr.

Ymddiriedolwyr

Mae'r Ymddiriedolwyr wedi cydymffurfio â'u dyletswydd i roi sylw dyladwy i'r canllawiau a gyhoeddir gan y Comisiwn Elusennau.

Archwilydd

Mae'r Cyfrifon yn cael eu harchwilio gan Archwilydd Cyffredinol Cymru yn unol ag Adran 9(8) o Ddeddf Amgueddfeydd ac Oriolau 1992 ar gyfer Cymru.

Pedr ap Llwyd
PRIF WEITHREDWR A LLYFRGELLYDD
19 Gorffennaf 2019

Lee Yale-Helms
TRYSORYDD
19 Gorffennaf 2019

DATGANIAD CYFRIFOLDEBAU'R BWRDD A'R LLYFRGELLYDD

O dan Adran 9(4) o Ddeddf Amgueddfeydd ac Oriellau 1992, mae'n ofynnol bod Bwrdd Llyfrgell Genedlaethol Cymru yn paratoi datganiad cyfrifon ar gyfer pob blwyddyn ariannol ar y ffurf ac ar y sail a bennir gan Weinidogion Llywodraeth Cymru gyda chydysyniad y Trysorlys. Paratoir y cyfrifon i roi darlun gwir a theg o weithgareddau ariannol y Llyfrgell yn ystod y flwyddyn ac am ei sefyllfa ariannol ar ddiwedd y flwyddyn.

Wrth baratoi cyfrifon y Llyfrgell, mae'n ofynnol bod y Bwrdd yn:-

- Glynw wrth y cyfarwyddyd cyfrifyddu a gyhoeddir gan weinidogion Llywodraeth Cymru gan gynnwys y gofynion datgelu a chyfrifyddu perthnasol, a'u defnyddio'n gyson.
- Gwneud penderfyniadau a rhagamcanion sy'n rhesymol a darbodus.
- Dweud a yw'r safonau cyfrifyddu perthnasol a'r datganiadau o'r arferion a argymhellir wedi cael eu dilyn, a datgelu ac esbonio unrhyw wyriadau o bwys yn y datganiadau ariannol.
- Paratoi'r datganiadau ariannol ar sail busnes gweithredol, oni bai nad yw'n briodol tybio y bydd y Llyfrgell yn parhau i weithredu.

Mae'r Prif Swyddog Cyfrifyddu ar ran Gweinidogion Llywodraeth Cymru wedi dynodi'r Llyfrgellydd yn Swyddog Cyfrifyddu ar gyfer y Llyfrgell. Mae ei chyfrifoldebau/gyfrifoldebau perthnasol fel Swyddog Cyfrifyddu, gan gynnwys ei chyfrifoldeb/gyfrifoldeb am briodoldeb a rheoleidd-dra'r cyllid cyhoeddus y mae hi'n/ef yn atebol amdano a thros gadw cofnodion priodol, yn cael eu disgrifio ym Memorandwm Swyddogion Cyfrifyddu Llywodraeth Cymru.

Datganiad Datgelu Gwybodaeth Archwilio Berthnasol

Hyd y gŵyr y Swyddog Cyfrifyddu, nid oes dim gwybodaeth archwilio berthnasol nad yw'r archwilwyr yn ymwybodol ohoni, ac mae'r Swyddog Cyfrifyddu wedi cymryd yr holl gamau y dylai eu cymryd i sicrhau ei bod/fod yn gwybod am unrhyw wybodaeth archwilio ac i sicrhau bod yr archwilwyr yn ymwybodol o'r wybodaeth honno.

Pedr ap Llwyd
PRIF WEITHREDWR A LLYFRGELLYDD
19 Gorffennaf 2019

Llofnodwyd ar ran y Bwrdd gan:

Lee Yale-Helms
TRYSORYDD
19 Gorffennaf 2019

Tystysgrif ac adroddiad archwilio annibynnol Archwilydd Cyffredinol Cymru i Gynulliad Cenedlaethol Cymru

Adroddiad ar yr archwiliad o'r datganiadau ariannol

Rwyf yn ardystio fy mod wedi archwilio datganiadau ariannol Llyfrgell Genedlaethol Cymru ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2019 o dan adran 9 o Ddeddf Amgueddfeydd ac Oriolau 1992. Mae'r rhain yn cynnwys y Datganiad o Weithgareddau Ariannol, y Fantolen, y Datganiad Llif Arian a nodiadau cysylltiedig, gan gynnwys crynodeb o bolisiau cyfrifyddu arwyddocaol. Paratowyd y datganiadau ariannol hyn o dan y polisiau cyfrifyddu a nodir ynddynt. Y fframwaith adrodd ariannol a ddefnyddiwyd wrth eu paratoi yw cyfraith gymwys, Safonau Cyfrifyddu y Deyrnas Unedig gan gynnwys Safon Adrodd Ariannol 102, y Safon Adrodd Ariannol sy'n gymwys yn y DU a Gweriniaeth Iwerddon (Ymarfer Cyfrifyddu a Dderbynnir yn Gyffredinol yn y Deyrnas Unedig).

Barn

Yn fy marn i, mae'r datganiadau ariannol:

- yn rhoi darlun gwir a theg o sefyllfa Llyfrgell Genedlaethol Cymru ar 31 Mawrth 2019 ac o'i hincwm net, ei henillion a'i cholledion cydnabyddedig a'r llifoedd arian ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny; ac
- wedi eu paratoi'n briodol yn unol â chyfarwyddiadau Gweinidogion Cymru a gyhoeddwyd o dan adran 9 o Ddeddf Amgueddfeydd ac Oriolau 1992.

Sail y farn

Rwyf wedi cynnal fy archwiliad yn unol â chyfraith gymwys a Safonau Archwilio Rhyngwladol yn y DU. Mae fy nghyfrifoldebau o dan y safonau hynny wedi eu disgrifio ymhellach yn adran cyfrifoldebau'r archwilydd o ran archwilio'r datganiadau ariannol yn fy adroddiad. Rwy'n annibynnol o Lyfrgell Genedlaethol Cymru yn unol â'r gofynion moesegol sy'n berthnasol i'm harchwiliad o ddatganiadau ariannol yn y DU, gan gynnwys Safonau Moesegol y Cyngor Adrodd Ariannol, ac rwyf wedi cyflawni fy nghyfrifoldebau moesegol eraill yn unol â'r gofynion hyn. Credaf fod y dystiolaeth archwilio yr wyf wedi'i chael yn ddigonol ac yn briodol i ddarparu sail i'm barn.

Casgliadau yn ymwneud â'r busnes gweithredol

Nid oes gennyf ddim i'w adrodd mewn cysylltiad â'r materion canlynol y mae'n ofynnol i mi adrodd arnynt, yn ôl Safonau Archwilio Rhyngwladol (y DU), os:

- nad yw'r defnydd o sail gyfrifyddu busnes gweithredol yn briodol wrth baratoi'r datganiadau ariannol; neu
- nad yw Bwrdd yr Ymddiriedolwyr a'r Llyfrgellydd fel y Swyddog Cyfrifyddu wedi datgelu yn y datganiadau ariannol unrhyw ansicrwydd perthnasol a allai fwrw amheuaeth sylweddol ar allu Llyfrgell Genedlaethol Cymru i barhau i fabwysiadu sail gyfrifyddu busnes gweithredol am gyfnod o ddeuddeg mis o leiaf o'r dyddiad pan awdurdodir y datganiadau ariannol i'w cyhoeddi.

Gwybodaeth Arall

Bwrdd yr Ymddiriedolwyr a'r Llyfrgellydd fel Swyddog Cyfrifyddu sy'n gyfrifol am yr wybodaeth arall yn yr adroddiad a'r cyfrifon blynyddol. Mae'r wybodaeth arall yn cynnwys yr wybodaeth yn yr adroddiad blynyddol sy'n wahanol i'r datganiadau ariannol a'm hadroddiad archwilio ar hynny. Nid yw fy marn ar y datganiadau ariannol yn cynnwys yr wybodaeth arall ac, ac eithrio pan fo hynny wedi ei ddatgan yn glir yn fy adroddiad, nid wyf yn mynegi unrhyw ffurf o gasgliad sicrwydd ar hynny.

O ran fy archwiliad o'r datganiadau ariannol, fy nghyfrifoldeb i yw darllen yr wybodaeth arall i nodi anghysondebau perthnasol â'r datganiadau ariannol a archwilir a nodi unrhyw wybodaeth sy'n ymddangos yn berthnasol anghywir ar sail yr wybodaeth a gafwyd gennyf wrth berfformio'r archwiliad, neu yn berthnasol anghyson â hi. Os byddaf yn dod yn ymwybodol o unrhyw gamddatganiadau neu anghysondebau perthnasol ymddangosiadol, byddaf yn ystyried y goblygiadau ar gyfer fy adroddiad.

Barn ar reoleidd-dra

Yn fy marn i, ym mhob agwedd berthnasol, mae'r gwariant a'r incwm yn y datganiadau ariannol wedi eu cymhwyso at y dibenion a fwriadwyd gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru ac mae'r trafodion ariannol a gofnodwyd yn y datganiadau ariannol yn cydymffurfio â'r awdurdodau sy'n eu llywodraethu.

Adroddiad ar ofynion eraill

Barn ar faterion eraill

Yn fy marn i, mae'r rhan o'r Adroddiad Cydnabyddiaeth Ariannol i'w harchwilio wedi ei pharatoi yn briodol yn unol â chyfarwyddiadau Gweinidogion Cymru a wnaed o dan adran 9 o Ddeddf Amgueddfeydd ac Oriolau 1992.

Yn fy marn i, ar sail y gwaith a gyflawnwyd drwy gydol fy archwiliad:

- mae'r wybodaeth a roddwyd yn y Datganiad Llywodraethiant ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer, yn gyson â'r datganiadau ariannol ac mae'r Datganiad Llywodraethiant wedi'i baratoi yn unol â chanllawiau Trysorlys Ei Mawrhydi;
- mae'r wybodaeth a roddwyd yn yr Adroddiad Blynyddol ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac mae'r Adroddiad Blynyddol wedi ei baratoi yn unol â gofynion cyfreithiol cymwys.

Materion yr wyf yn adrodd arnynt drwy eithriad

O ystyried yr wybodaeth a'r ddealltwriaeth o Lyfrgell Genedlaethol Cymru a'i hamgylchedd a gafwyd yn ystod yr archwiliad, nid wyf wedi nodi camddatganiadau perthnasol yn yr Adroddiad Blynyddol nac yn y Datganiad Llywodraethiant.

Nid oes gennyf ddim i'w adrodd mewn cysylltiad â'r materion canlynol, y byddaf yn adrodd arnynt os, yn fy marn i:

- nad yw cofnodion cyfrifyddu digonol wedi eu cadw;
- nad yw'r datganiadau ariannol a'r rhan o'r Adroddiad Cydnabyddiaeth Ariannol i'w harchwilio yn cyd-fynd â'r cofnodion a'r datganiadau cyfrifyddu;
- na ddatgelir gwybodaeth a nodwyd yn benodol gan Weinidogion Cymru o ran cydnabyddiaeth ariannol a thrafodion eraill; neu os
- nad wyf wedi cael yr holl wybodaeth ac esboniadau sydd eu hangen arnaf ar gyfer fy archwiliad; neu os

Adroddiad

Nid oes gennyf unrhyw sylwadau i'w gwneud ar y datganiadau ariannol hyn.

Cyfrifoldebau

Cyfrifoldebau Bwrdd yr Ymddiriedolwyr a'r Llyfrgellydd o ran y datganiadau ariannol

Fel yr eglurwyd yn fanylach yn y Datganiad o Gyfrifoldebau Bwrdd yr Ymddiriedolwyr a'r Llyfrgellydd, mae Bwrdd yr Ymddiriedolwyr a'r Llyfrgellydd fel Swyddog Cyfrifyddu yn gyfrifol am baratoi'r datganiadau ariannol yn unol â Deddf Amgueddfeydd ac Orielau 1992 a chyfarwyddiadau Gweinidogion Cymru a wnaed o dan y ddeddf honno, am fod yn fodlon eu bod yn rhoi darlun gwir a theg ac am y fath reolaeth fewnol y mae'r Bwrdd a'r Llyfrgellydd yn pennu ei bod yn angenrheidiol er mwyn ei gwneud yn bosibl paratoi datganiadau ariannol nad ydynt yn cynnwys camddatganiadau perthnasol, boed hynny drwy dwyll neu wall.

Wrth baratoi'r datganiadau ariannol, mae'r Bwrdd a'r Llyfrgellydd yn gyfrifol am asesu gallu Llyfrgell Genedlaethol Cymru i barhau fel busnes gweithredol, gan ddatgelu fel sy'n gymwys, faterion sy'n ymwneud â busnes gweithredol, a defnyddio sail cyfrifyddu busnes gweithredol oni bai y bernir bod hynny'n amhriodol.

Cyfrifoldebau'r Archwilydd o ran archwilio'r datganiadau ariannol

Fy amcanion i yw cael sicrwydd rhesymol o ran a yw'r datganiadau ariannol ar y cyfan yn rhydd o gamddatganiadau perthnasol, boed hynny drwy dwyll neu wall, a chyhoeddi adroddiad archwilio sy'n cynnwys fy marn i. Mae sicrwydd rhesymol yn lefel uchel o sicrwydd, ond nid yw'n gwarantu y bydd archwiliad a gynhaliwyd yn unol â Safonau Archwilio Rhyngwladol (y DU) bob amser yn dod o hyd i gamddatganiad perthnasol pan fo hwn yn bodoli. Gall camddatganiadau ddeillio o dwyll neu wall ac ystyrir eu bod yn berthnasol pe gellid disgwyl yn rhesymol y byddent, yn unigol neu o'u cyfuno, yn effeithio ar benderfyniadau economaidd y defnyddwyr a wnaed ar sail y datganiadau ariannol hyn.

Ceir disgrifiad manylach o gyfrifoldebau'r archwilydd o ran archwilio'r datganiadau ariannol ar wefan y Cyngor Adrodd Ariannol yn www.frc.org.uk/auditorsresponsibilities. Mae'r disgrifiad hwn yn rhan o'm hadroddiad archwilio.

Cyfrifoldebau am reoleidd-dra

Y Llyfrgellydd sy'n gyfrifol am sicrhau rheoleidd-dra ar gyfer y trafodion ariannol.

Rwy'n cael digon o dystiolaeth i roi sicrwydd rhesymol bod y gwariant a'r incwm wedi eu cymhwyso at y dibenion a fwriadwyd gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru a bod y trafodion ariannol yn cydymffurfio â'r awdurdodau sydd yn eu llywodraethu.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol Cymru
5 Awst 2019

24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Cyfrifoldeb y Prif Weithredwr a'r Llyfrgellydd a'r Swyddog Cyfrifyddu yw cynnal a chadw a chywirdeb gwefan Llyfrgell Genedlaethol Cymru; nid yw'r gwaith a wneir gan archwilwyr yn ystyried y materion hyn ac felly nid yw'r archwilwyr yn derbyn cyfrifoldeb am unrhyw newidiadau all fod wedi eu gwneud i'r datganiadau ariannol ers iddynt gael eu cyflwyno ar y wefan

**DATGANIAD O WEITHGAREDDAU ARIANNOL AM Y FLWYDDYN YN DIWEDDU
31 MAWRTH 2019**

Nodyn	CRONFEYDD CYHOEDDUS		CRONFEYDD PREIFAT		2018/19	2017/18	
	Anghyfyngedig £'000	Cyfyngedig £'000	Anghyfyngedig £'000	Cyfyngedig £'000	Cyfanswm £'000	Cyfanswm £'000	
Incwm:							
Rhoddion ac ewyllysiau	15b	-	-	329	321	650	79
Gweithgareddau elusennol							
Grantiau'r Llywodraeth	2	9,835	3,699	-	-	13,534	13,128
Grantiau Eraill	3	-	268	-	20	288	216
Incwm masnachol	4	613	-	-	-	613	686
Incwm Buddsoddi	15b	-	-	235	4	239	225
Cyfanswm incwm		10,448	3,967	564	345	15,324	14,334
Gwariant:							
Costau codi arian	5	945	103	40	1	1,089	999
Gweithgareddau elusennol:							
Casglu	5	2,238	364	-	-	2,602	2,682
Darparu Mynediad a Gwybodaeth	5	3,013	569	2	-	3,584	3,556
Hyrwyddo a Dehongli	5	1,478	395	-	25	1,898	1,940
Cadwraeth a Diogelu	5	3,165	447	-	-	3,612	3,578
Llywodraethiant	5	853	93	-	-	946	880
Cyfanswm gwariant		11,692	1,971	42	26	13,731	13,635
(Enillion)/Colled ar waredu asedau sefydlog		-	11	-	-	11	77
(Enillion)/Colled ar waredu buddsoddiadau	15b	-	-	(79)	(1)	(80)	(252)
Costau Cyllid Pensiwn	22d	300	-	-	-	300	230
Cyfanswm gwariant		11,992	1,982	(37)	25	13,962	13,690
Incwm /(Gwariant) net		(1,544)	1,985	601	320	1,362	644
Trosglwyddiadau gros rhwng cronfeydd	15	61	(148)	148	(61)	-	-
		(1,483)	1,837	749	259	1,362	644
Enillion /(Colledion) cydnabyddedig eraill:							
Enillion/ (Colledion) heb eu gwireddu ar fuddsoddiadau	15b	-	-	285	5	290	(80)
Ailbriso Asedau Sefydlog Diriaethol, mynegeio ac amhariad	10	-	1,186	-	-	1,186	4,736
Enillion (colledion) actiwaraidd ar y cynllun pensiwn buddion diffiniedig	22e	4,360	-	-	-	4,360	(2,140)
Cyfanswm enillion/(colledion)		4,360	1,186	285	5	5,836	2,516
SYMUDIAD NET YN Y CRONFEYDD AM Y FLWYDDYN ARIANNOL		2,877	3,023	1,034	264	7,198	3,160
BALANSAU'R CRONFEYDD A DDYGWYD YMLAEN AR 1 EBRILL	15	(11,975)	80,618	10,965	6,556	86,164	83,004
BALANSAU'R CRONFEYDD A GARIWYD YMLAEN AR 31 MAWRTH	15	(9,098)	83,641	11,999	6,820	93,362	86,164

Mae pob gweithgarwch yn parhau. Caiff yr holl enillion a cholledion cydnabyddedig eu cofnodi yn y Datganiad Gweithgareddau Ariannol. Mae'r nodiadau ar dudalennau 30 i 50 yn rhan o'r cyfrifon hyn. Nid oes incwm na gwariant gwaddol i adrodd arnynt.

Y FANTOLEN AR 31 MAWRTH 2019

	Nodiadau	31 Mawrth 2019		31 Mawrth 2018	
		£000	£000	£000	£000
ASEDAU SEFYDLOG					
Asedau Diriaethol	10	65,908		64,404	
Asedau Annirweddol	10	595		666	
Asedau Treftadaeth	12	20,982		20,483	
Buddsoddiadau	11	11,737		11,165	
			99,222		96,718
ASEDAU CYFREDOL					
Stoc		44		40	
Dyledwyr	13	1,151		1,205	
Banc		3,745		1,386	
		4,940		2,631	
CREDYDWYR					
Symiau yn ddyledus o fewn blwyddyn	14	(1,010)		(575)	
ASEDAU CYFREDOL NET					
			3,930		2,056
Symiau yn ddyledus ar ôl mwy na blwyddyn	14		-		-
Asedau net heb gynnwys rhwymedigaethau'r cynllun pensiwn			103,152		98,774
Ased/(rhwymedigaeth) pensiwn buddion diffiniedig	22	(9,790)		(12,610)	
ASEDAU NET GAN GYNNWYS RHWYMEDIGAETHAU'R CYNLLUN PENSIWN					
			93,362		86,164
CRONFEYDD					
	15				
Cyhoeddus Anghyfyngedig		692		635	
Pensiwn wrth gefn		(9,790)		(12,610)	
Cyfanswm y Cronfeydd Cyhoeddus Anghyfyngedig		(9,098)		(11,975)	
Cyhoeddus Cyfyngedig (heb gynnwys y Gronfa Ailbriso)		58,426		56,589	
Cronfa Ailbriso		25,215		24,029	
Preifat Anghyfyngedig		11,999		10,965	
Preifat Cyfyngedig		213		200	
Casgliadau Cyfyngedig Preifat		6,607		6,356	
			93,362		86,164

Mae'r ymddiriedolwyr wedi paratoi'r cyfrifon yn unol ag adran 132 o Ddeddf Elusennau 2011.

Mae'r nodiadau ar dudalennau 30 i 50 yn rhan o'r cyfrifon hyn.

Pedr ap Iwan

Lee Yale-Helms

Pedr ap Llwyd
PRIF WEITHREDWR A LLYFRGELLYDD
19 Gorffennaf 2019

Lee Yale-Helms
TRYSORYDD
19 Gorffennaf 2019

DATGANIAD LLIF ARIAN AM Y FLWYDDYN YN DIWEDDU 31 MAWRTH 2019

	Nodiadau	2018/19		2017/18	
		£000	£000	£000	£000
Arian parod a gynhyrchwyd drwy weithgareddau gweithredol	17		4,337		3,112
Arian parod o weithgareddau buddsoddi:					
-					
Prynu asedau sefydlog diriaethol ag annirweddol	10	(1,527)		(1,696)	
Prynu asedau treftadaeth	12	(248)		(202)	
Enillion wrth werthu buddsoddiadau	11	315		1,485	
Prynu Buddsoddiadau	11	(746)		(1,030)	
Arian parod net a ddarparwyd gan (a ddefnyddiwyd mewn) (gweithgareddau buddsoddi			(2,206)		(1,443)
Cynnydd/(Lleihad) mewn arian parod a'r hyn sy'n gyfwerth ag arian parod			2,131		1,669
Arian parod a'r hyn sy'n gyfwerth ag arian parod ar ddechrau'r cyfnod			3,644		1,975
Cyfanswm yr arian parod a'r hyn sy'n gyfwerth ag arian parod ar ddiwedd y flwyddyn	18		5,775		3,644

Mae'r nodiadau ar dudalennau 30 i 50 yn rhan o'r cyfrifon hyn.

NODIADAU I'R CYFRIFON AR 31 MAWRTH 2019

I POLISIÂU CYFRIFYDDU

Mae'r prif bolisiau cyfrifyddu a fabwysiadwyd, y penderfyniadau a'r prif ffynonellau o ansicrwydd amcangyfrif wrth baratoi'r datganiadau ariannol fel a ganlyn:

(a) **Sail paratoi**

Paratowyd y datganiadau ariannol yn unol â'r Safon Adrodd Ariannol sy'n berthnasol yn y DU ac yng Ngweriniaeth Iwerddon (FRS 102), SORP Elusennau (FRS 102) a Chyfarwyddyd Cyfrifon 2000 a roddwyd i'r Llyfrgell gan Lywodraeth Cymru. Paratoir y cyfrifon ar sail busnes gweithredol.

Mae Llyfrgell Genedlaethol Cymru yn cyd-fynd â'r diffiniad o endid budd cyhoeddus o dan FRS 102. Caiff asedau a rhwymedigaethau eu cydnabod i gychwyn ar werth trafodion neu gostau hanesyddol oni nodir yn wahanol yn y nodyn/nodiadau polisi cyfrifyddu perthnasol.

Mae'r cyfrifon yn bodloni gofynion y Safonau Cyfrifyddu a gyhoeddwyd neu a fabwysiadwyd gan y Cyngor Adrodd Ariannol i'r graddau y bo'r gofynion hynny'n briodol. Nid yw'r Cyfarwyddyd Cyfrifyddu yn ei gwneud yn ofynnol i'r Llyfrgell lunio cyfrif incwm a gwariant cryno na nodyn cost hanesyddol ar wargedau neu ddiffygion.

(b) **Adnoddau a Dderbyniwyd**

Cydnabyddir yr holl incwm pan fydd gan yr elusen hawl i'r arian, pan fydd unrhyw amodau perfformiad sy'n gysylltiedig â'r eitem wedi'u bodloni, pan fo'n debygol y bydd yr incwm yn cael ei dderbyn a gellir mesur y swm yn ddibynadwy.

Caiff pob Cymorth Grant gan Lywodraeth Cymru ei gydnabod yn y Datganiad Gweithgareddau Ariannol fel swm derbyniadwy. Caiff grantiau eraill mwy penodol eu cydnabod fel symiau derbyniadwy pan fydd amodau grant yn cael eu bodloni.

Ar gyfer ewyllysiau, tybir bod hawl yn golygu'r cynharaf o'r canlynol: y dyddiad y daw'r elusen yn ymwybodol bod profiant wedi'i roi, y dyddiad y bydd yr ystâd wedi'i therfynu a bydd yr ysgutor(ion) wedi hysbysu'r Llyfrgell y bydd dosbarthiad yn cael ei wneud, neu'r dyddiad y derbynnir dosbarthiad gan yr ystâd. Lle bo'r elusen wedi'i hysbysu o etifeddiaeth, neu lle bo'r elusen yn ymwybodol bod profiant wedi'i roi, ac nad yw'r meini prawf ar gyfer cydnabod incwm wedi'u bodloni, yna caiff yr etifeddiaeth ei thrin fel ased wrth gefn a'i datgelu os yw o bwys. Rhoddir cyfrif am drosglwyddiadau o gronfeydd preifat ar ôl ystyried y symudiadau yn y cyfalaf gweithio. Bydd incwm a dderbyniwyd yng nghyswllt cyfnodau cyfrifyddu dilynol yn cael ei drin fel incwm gohiriedig.

Cyfrifyddu Arian

Mae cronfeydd anghyfyngedig (cyhoeddus a phreifat) ar gael i'w gwario ar weithgareddau sy'n datblygu unrhyw un o amcanion cyffredinol y Llyfrgell. Mae'r cronfeydd cyhoeddus cyfyngedig yn cynrychioli Grantiau Prynu a Chyfalaf a dderbyniwyd gan Lywodraeth Cymru at ddibenion penodol.

Mae'r cronfeydd cyfyngedig preifat yn gronfeydd sy'n rhwym wrth gyfyngiadau penodol a osodir gan roddwyr neu gan ddiben yr apêl. Cronfeydd anghyfyngedig yr elusen yw'r cronfeydd dynodedig y mae'r ymddiriedolwyr wedi penderfynu yn ôl eu disgrisiwn eu bod am eu rhoi o'r neilltu at ddiben penodol. Mae'r cronfeydd cyfyngedig preifat yn rhoddion y mae'r rhoddwyr

wedi nodi eu bod am iddynt gael eu defnyddio ar gyfer maes penodol o waith y Llyfrgell neu ar gyfer prosiect penodol a gaiff ei gyflawni gan y Llyfrgell.

(c) Gwariant

Caiff gwariant ei gydnabod pan fydd rhwymedigaeth gyfreithiol neu adeiladol i dalu trydydd parti, pan fo'n debygol y bydd setliad yn ofynnol a gellir mesur swm y rhwymedigaethau'n ddibynadwy. Lle yr aed i wariant ymlaen llaw a lle bo'n ymwneud â chyfnod diweddarach, dim ond os bydd rhagdaliad yn werth mwy na £5,000 y caiff ei ystyried. Caiff gwariant ei ddsbarthu o dan y penawdau gweithgarwch canlynol:

- Mae cost codi arian yn cynnwys costau gweithgareddau masnachol, costau codi arian a ffioedd rheoli buddsoddiadau.
- Mae gwariant ar weithgareddau elusennol yn cynnwys costau cynnal a chadw casgliadau, cadwraeth, addysg ac arddangosfeydd a gweithgareddau eraill a gynhaliwyd i hyrwyddo dibenion yr elusen.
- Mae gwariant arall yn cynrychioli'r eitemau hynny nad ydynt yn perthyn i unrhyw benawdau eraill.

(d) Buddsoddiadau

Datganir buddsoddiadau yn ôl eu gwerth ar y farchnad ar ddyddiad y fantolen. Caiff enillion a cholledion wrth waredu eu credydu neu eu cofnodi yn y Datganiad Gweithgareddau Ariannol. Bydd symudiadau yng ngwerth buddsoddiadau ar y farchnad a ddelir ar ddiwedd y flwyddyn hefyd yn cael eu hadlewyrchu yn y datganiad hwnnw yn unol â SORP Elusennau (FRS 102).

(e) Asedau Diriaethol ag Annirweddol

Caiff asedau sefydlog cerbydau modur, offer, peiriannau a chyfarpar unigol sy'n costio £5,000 neu fwy eu cyfalafu ar gost, oni bai bod y cyfarpar yn rhan o grŵp o asedau, rhwydwaith neu brosiect sy'n werth mwy na £5,000. Bydd yr asedau yn colli'u gwerth dros amcangyfrif o'u hoes ddefnyddiol ar sail llinell syth. Mae pob eitem o natur gyfalaf sy'n costio mwy na £5,000 yn cael eu cyfalafu. Ni chaiff eitemau o natur gyfalaf sy'n costio llai na £5,000 eu cyfalafu ac fe'u dilëir yn ystod y flwyddyn. Mae asedau nad ydynt yn adeiladau (h.y. offer, cherbydau, gosodion, ffitiadau a chyfarpar) yn cael eu cynnal ar gost hanesyddol ac nid eu mynegeoio gan fod yr asedau hyn yn cael bywydau economaidd defnyddiol byr neu werthoedd isel (neu'r ddau). Ystyrir hyn yn gynrychiolaeth mwy dibynadwy, priodol a pherthnasol o werth asedau o'r fath. Ceir rhagor o wybodaeth yn Nodyn 10.

Caiff tir ac adeiladau eu priso'n broffesiynol bob pum mlynedd ar sail eu gwerth cyfredol yn ddefnydd presennol, gan dybio y byddai'r eiddo yn cael ei werthu fel rhan o fusnes parhaus ac yn cael eu hailbrisio gan ddefnyddio mynegai yn y cyfamser. Bydd enillion ailbrisio yn cael eu cydnabod yn y Datganiad o Weithgareddau Ariannol o dan Enillion / (colledion) ar ailbrisio asedau sefydlog, ac eithrio i'r graddau y maent yn gwneud iawn am unrhyw ddileu blaenorol o wariant yn y Datganiad o Weithgareddau Ariannol, ac yn yr achos yna bydd yr ennill yn cael ei wrthdroi yn erbyn y pennawd gwariant perthnasol. Bydd colledion ailbrisio yn cael eu cydnabod fel traul o dan y pennawd gwariant perthnasol yn y Datganiad o Weithgareddau Ariannol, ac eithrio i'r graddau y maent yn gwneud iawn am unrhyw enillion ailbrisio blaenorol, ac os felly bydd y golled yn cael ei ddangos o dan Enillion / (colledion) ar ailbrisio asedau sefydlog. Caiff gwaith cynnal a chadw arferol ar adeiladau ei nodi fel gwariant refeniw yn ystod y flwyddyn y gwneir hynny.

Darperir dibrisiant yn llawn yn y flwyddyn gaffael, ar gyfraddau a fydd yn lleihau pob ased i amcangyfrif o'i werth gweddilliol yn wastad dros ei oes economaidd ddefnyddiol ddisgwyliedig, yn unol â chynghor y priswyr, fel a ganlyn:

- Adeiladau rhydd-ddaliad - hyd at 125 mlynedd
- Offer, peiriannau a chyfarpar - hyd at 30 mlynedd
- Offer cyfrifiadurol a datblygiadau digidol - hyd at 10 mlynedd
- Cerbydau Modur - hyd at 5 mlynedd

Nid yw tir rhydd-ddaliad yn cael ei ddibrisio.

Nid yw Pryniannau i'r Casgliadau yn cael eu dibrisio (gweler Asedau Treftadaeth (f)).

Mae asedau annirweddol gyda bywyd economaidd o fwy na blwyddyn a gwerth yn uwch na £5,000 wedi eu cyfalafu. Mae pob ased annirweddol yn cael eu mesur ar gost. Mae asedau annirweddol yn cael eu amorteiddio ar sail llinell syth dros gyfnod o 10 mlynedd.

(f) **Asedau Treftadaeth**

Cyn 1 Ebrill 2001, nid oedd casgliad y Llyfrgell wedi'i gyfalafu yn y fantolen. Rhoddwyd pryniannau i'r casgliad dan bennawd Cronfeydd Cyhoeddus Cyfyngedig yn y Datganiad Gweithgareddau Ariannol ym mlwyddyn eu caffael. Caiff pryniannau ar gyfer y casgliad eu cyfalafu ym mlwyddyn eu caffael a'u cadw ar eu gwerth hanesyddol; ni chaiff yr asedau hyn eu hailbriso na'u mynegeo.

Rhoddir cyfrif am eitemau sy'n cael eu rhoi yn rhoddion i'r casgliadau pan gânt eu derbyn ar ragamcan o'u gwerth ar y farchnad. Nid yw'r asedau hyn yn cael eu hailbriso na'u mynegeo.

Nid yw Asedau Treftadaeth yn cael eu dibrisio gan fod iddynt oes amhenodol.

Bydd gwerth ased ar bapur yn cael ei adolygu dim ond lle ceir tystiolaeth o amhariad.

(g) **Stoc**

Mae cost stoc o eitemau y gellir eu hailwerthu wedi'i gydnabod yn y fantolen yn ôl y gost neu'r gwerth gwiredadwy net, pa un bynnag yw'r isaf. Ni roddir pris ar unrhyw asedau a gafodd eu cynhyrchu gan y Llyfrgell yn y gorffennol lle mae marchnad gyfyngedig i'r nwyddau, neu lle ystyrir eu bod wedi eu hamharu.

(h) **Costau Pensiwn**

Mae gan y Llyfrgell ei chynllun pensiwn ei hun sy'n darparu buddion sy'n seiliedig ar gyflog pensiynadwy terfynol. Cofnodir cyfraniadau i'r cynllun yn y Datganiad Gweithgareddau Ariannol er mwyn lledaenu cost pensiynau dros fywydau gweithio'r gweithwyr. Cyfrifir yr hyn a gofnodir yn y Datganiad Gweithgareddau Ariannol ar sail cost gwasanaeth cyfredol fel y'i cyfrifir gan actwari'r cynllun.

(i) **Tâl gwyliau staff**

Ar ddiwedd y flwyddyn, mae hawl gwyliau staff nad yw wedi'i gymryd eto ac a gaiff ei gario ymlaen i'r flwyddyn ariannol nesaf wedi'i ystyried yn y cyfrifon yn unol â gofynion FRS 102.

(j) **Trethiant**

Mae Cyllid a Thollau EM wedi rhoi statws elusennol i'r Llyfrgell ac felly mae wedi'i heithrio rhag treth ac incwm ac enillion sy'n rhan o adran 505 o Ddeddf Trethi 1988 neu adran 252 o Ddeddf

Trethu Enillion Trethadwy 1992 i'r graddau bo'r rhain yn berthnasol i'w gwrthrychau elusennol. Mae Treth ar Werth nad yw'n adferadwy sy'n deillio o wariant ar weithgareddau anfasnachol yn cael ei chofnodi yn y Datganiad Gweithgareddau Ariannol neu ei chyfalafu os yw'n gysylltiedig ag ased sefydlog.

(k) Busnes Gweithredol

Paratowyd cyfrifon y Llyfrgell ar sail busnes gweithredol. Er bod lleihad yn y grantiau y bydd y Llyfrgell yn eu derbyn yn y dyfodol, mae'r rhagamcan presennol yn amcangyfrif y gall y Llyfrgell barhau gyda'i gweithgareddau presennol gan ariannu unrhyw ddiffygion o'r gronfa breifat. Nid oes ansicrwydd perthnasol arall ynghylch gallu'r Llyfrgell i barhau i weithredu.

2. GRANTIAU'R LLYWODRAETH

	2018/19	2017/18
	£000	£000
Anghyfyngedig		
Grant Refeniw Craidd	9,835	9,980
Cyfyngedig		
Cyfalaf - Grant Pwrcasu	200	200
Cyfalaf – Grant Datblygiadau Digidol	64	105
Cyfalaf - Cyffredinol	3,000	2,300
Llyfrgelloedd Digidol	166	198
Casgliad y Werin Cymru	120	120
ARCW	129	125
Cymru'n Cofio	20	20
Cymraeg mewn Addysg – Wikipops	-	40
Secondiad i Gomisiwn y Llywodraeth	-	40
Cyfanswm y grant a gafwyd gan Lywodraeth Cymru	13,534	13,128

3. GRANTIAU ERAILL

	2018/19	2017/18
	£000	£000
Cyhoeddus cyfyngedig		
Grantiau'r Undeb Ewropeaidd	54	9
Cronfa Treftadaeth y Loteri- Cynefin	-	21
Sefydliad Ffilm Prydeinig	53	30
Cronfa Dreftadaeth y Loteri – Rhyfel Byd Cyntaf	-	10
Cronfa Dreftadaeth y Loteri – Archif Ddarlledu Genedlaethol	73	87
Cronfa Dreftadaeth y Loteri – Datgloi Ein Treftadaeth Sain	54	-
Mân grantiau eraill	34	12
	268	169
Preifat anghyfyngedig		
Ymddiriedolaeth Scottish Power	-	22
Ymddiriedolaeth Colwinston	-	10
Cymrododdion	-	5
Cyfeillion y Llyfrgelloedd Cenedlaethol	20	10
Cyfanswm grantiau i'r gronfa breifat	20	47
Cyfanswm y grantiau eraill	288	216

4. INCWM O WEITHGAREDDAU MASNACHOL ERAILL

	2018/19	2017/18
	£000	£000
Anghyfyngedig		
Caffi ac Incwm Arlwyo	232	228
Incwm o'r siop	116	102
Digwyddiadau	33	28
Ymgynghori a systemau	30	27
Incwm a grëwyd o gasgliadau	34	66
Trwyddedu a breindaliadau	32	61
Amrywiol	118	158
Maes Parcio	18	16
Cyfanswm	613	686

5. DADANSODDIAD O WARIANT

	Costau Staff	Costau Uniongyrchol eraill	Dibrisiant ag amorteidd io	2018/19 Cyfanswm £000	2017/18 Cyfanswm £000
Costau codi arian	478	508	103	1'089	999
Gwariant Elusennol					
Casglu	1,612	747	243	2,602	2,682
Mynediad a Gwybodaeth	2,474	783	327	3,584	3,556
Cyhoeddusrwydd a Dehongli	1,352	385	161	1,898	1,940
Cadwraeth a Diogelu	3,009	260	343	3,612	3,578
Llywodraethiant	576	277	93	946	880
	9,501	2,960	1,270	13,731	13,635

6. INCWM / (GWARIANT) NET AM Y FLWYDDYN

	2018/19	2017/18
	£000	£000
Caiff hyn ei nodi ar ôl codi tâl am y canlynol:		
Dibrisiant ag amorteiddio	1,270	1,316
Tâl yr Archwilydd allanol	33	32
Ffioedd archwilio mewnol	13	17
Ffioedd rheoli buddsoddiadau	41	39

7. DADANSODDIAD O'R COSTAU CEFNOGI

Mae'r Llyfrgell yn nodi costau ei swyddogaethau cefnogi i ddechrau. Yna mae'n nodi'r costau hynny sy'n gysylltiedig â'r swyddogaeth llywodraethiant. Ar ôl nodi ei chostau llywodraethiant, caiff y costau cefnogi sy'n weddill eu dosrannu rhwng costau codi arian a'r pedwar prif weithgarwch elusennol a wnaed yn ystod y flwyddyn.

Caiff costau cyflogau cefnogi eu dosrannu yn unol â chostau cyflogau ar gyfer pob adran, gyda chostau cefnogi nad ydynt yn ymwneud â staff yn cael eu dosrannu yn seiliedig ar wariant ar weithgarwch.

	Costau cynhyrchu cronfeydd	Llywodraethiant	Casglu	Mynediad a Gwybodaeth	Cyhoedduswydd a Dehongli	Cadwraeth a Diogelu	Cyfanswm
	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000
Cefnogaeth Weithredol	2	2	8	12	6	14	44
Cyllid a Menter	19	15	41	52	27	44	198
Adnoddau Dynol	15	13	34	44	23	39	168
Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu	87	78	214	292	153	287	1,111
Ystadau a Gwasanaethau Atodol	217	164	414	494	243	333	1,865
Arall	2	2	7	11	6	14	42
	342	274	718	905	458	731	3,428

8. DADANSODDIAD O GOSTAU STAFF, TALIADAU A THREULIAU YMDDIRIEDOLWYR A CHOSTAU PERSONÉL RHEOLI ALLWEDDOL

(a) Cyfanswm Costau Staff

	2018/19	2017/18
	£000	£000
Cyflogau		6,087
Costau Nawdd Cymdeithasol (yn cynnwys Lefi Prentisiaeth)		574
Costau Pensiwn		
Cost gwasanaeth cyfredol	1,612	1,616
Cost gwasanaeth hanesyddol	32	24
Addasiad FRS102 ar gyfer cost gwasanaeth cyfredol	1,240	1,170
	2,884	2,810
Cyflogau fel nodwyd yn nodyn 5	9,501	9,471
Tâl llog cyllid FRS102 (gweler nodyn 22d)	300	230
Cyfanswm	9,801	9,701

Nid oedd dim contractwyr byrdymor nac asiantaethau wedi'u cyflogi.

Ar wahân i'r staff a nodwyd yn 8(c), nid oedd unrhyw aelod o staff yn ennill dros £60,000 (cyflog sylfaenol, lwfansau a thâl gwyliau dyledus)(2017/18: dim).

(b) Y Cynllun Pensiwn

Mae'r Llyfrgell yn gweithredu cynllun pensiwn a ariennir, sy'n gynllun pensiwn buddion diffiniedig, sy'n darparu buddion ar sail cyflog terfynol pensiynadwy adeg oedran ymddeol arferol. Bydd cyfraniadau'r aelodau sy'n gadael y cynllun ac sydd wedi cyfrannu am lai na 2 flynedd yn cael eu had-dalu iddynt. Mae'r buddion yn cronni ar gyfradd o 1/80^{fed} o'r cyflog pensiynadwy am bob blwyddyn o wasanaeth. Yn ogystal, telir cyfandaliad sydd gyfwerth â thair blynedd o bensiwn pan fydd gweithiwr yn ymddeol. Pan fydd aelod yn marw, mae pensiynau'n daladwy i'r partner priod ar gyfradd o hanner pensiwn yr aelod. Os bydd aelod yn marw ac yntau'n dal yn y swydd mae'r cynllun yn talu cyfandaliad. Mae ymddeol ar sail feddygol yn bosibl os bydd rhywun yn ddifrifol wael.

Cyfraniadau pensiwn y cyflogwr a dalwyd dros y cyfnod oedd £1.6m (2017/18 £1.6m). Cedwir asedau'r Cynllun ar wahân i rai'r Llyfrgell ac fe'u buddsoddwyd gyda Legal and General tan Chwefror 2018 pan trosglwyddwyd y buddsoddiadau i Blackrock. Dangosai'r prisiad actiwaraidd ar 31 Mawrth 2016 fod gwerth asedau'r Cynllun ar y farchnad yn £56.5m a 'roedd gwerth actiwariad yr asedau hynny'n werth 99% o rwmedigaethau'r Cynllun. Mae nodyn 22 yn rhoi rhagor o wybodaeth am sefyllfa ariannol y cynllun pensiwn er mwyn cydymffurfio â gofynion FRS102. Cyhoeddir datganiad yr actwari yng Nghyfrifon Blynyddol Cronfa Bensiwn Llyfrgell Genedlaethol Cymru. Yn 2006/07, rhoddodd Llywodraeth Cymru Warrant y Goron i'r Cynllun, sy'n eithrio'r Cynllun rhag y Gronfa Diogelu Pensiynau a'r ardoll gysylltiedig.

(c) Tâl y Tîm Gweithredol

Mae aelodau'r Tîm Gweithredol wedi ei nodi ar dudalen 2 (Manylion Gweinyddol a Chyfeirio). Mae materion yn ymwneud a thelerau'r Tîm Gweithredol yn cael ei nodi yn Rhan 6 o Adroddiad yr Ymddiriedolwyr (6.5).

Roedd cyflog y Llyfrgellydd 3.79 gwaith yn fwy na chyflog canolrif (£24,290) y Llyfrgell. Mae aelodau staff uwch eraill yn derbyn cyflog gros, y penderfynir arno fel rhan o'r broses o negodi'r cylch cyflog ar gyfer holl aelodau staff eraill y Llyfrgell.

Cyfrifir gwerth buddion pensiwn fel a ganlyn:

- (gwir gynnydd yn y pensiwn* x20) + (gwir gynnydd mewn unrhyw gyfandaliad*) – (cyfraniadau gan yr aelod)

*heb gynnwys cynnydd oherwydd chwyddiant neu unrhyw gynnydd neu ostyngiad yn sgil trosglwyddo hawliau pensiwn.

Mae'r lluosydd o 20 yn cael ei bennu yn y gofynion datgelu. Mae'r Llyfrgell wedi defnyddio'r ffigur hwn i gydymffurfio â'r canllawiau. Nid yw hwn yn swm sydd wedi'i dalu i unigolyn gan y Llyfrgell yn ystod y flwyddyn; cyfrifiad ydyw sy'n defnyddio gwybodaeth o'r tabl buddion pensiwn. Mae llawer o bethau'n gallu dylanwadu ar y ffigurau hyn e.e. newidiadau i gyflog unigolyn, a yw'n dewis gwneud cyfraniadau ychwanegol i'r cynllun pensiwn o'i gyflog neu beidio, a ffactorau prisio eraill sy'n effeithio ar y cynllun pensiwn yn gyffredinol.

Mae Cynllun Pensiwn Staff Llyfrgell Genedlaethol Cymru yn gynllun cyflog terfynol a ariennir. Y cyfandaliadau a phensiynau cronodig yw'r symiau a fyddai'n cael eu talu o Ddyddiad Arferol Ymddeol pe bai'r aelod yn gadael y gwaith ar y dyddiad perthnasol. Y Gwerth Trosglwyddo sydd Gyfwerth ag Arian Parod (CETV) yw gwerth buddion y cynllun pensiwn wedi'i gyfalafu a gronwyd gan aelod ar unrhyw adeg, wedi'i asesu gan actwari, gan gynnwys unrhyw Gyfraniadau Gwirfoddol Ychwanegol a

throsglwyddiadau gwasanaeth i'r cynllun. Mae'r gwerthoedd trosglwyddo wedi cael eu cyfrifo yn unol â nodyn canllaw "GNI 1" a gyhoeddir gan Sefydliad yr Actiwariaid a Chyfadrann yr Actiwariaid. Tybiwyd mai cyfradd chwyddiant pris oedd 2.4% (2017/18 3%).

Talwyd y taliadau canlynol i aelodau'r Tîm Gweithredol:

	2018/19				2017/18			
	Cyflog Cyfunol	Cyflog heb ei Gyfuno	Cynnydd/ (gostyngiad) gwirioneddol mewn Buddion Pensiwn	Un Cyfanswm Tâl	Cyflog Cyfunol	Cyflog heb ei Gyfuno	Cynnydd (gostyngiad) gwirioneddol mewn Buddion Pensiwn	Un Cyfanswm Tâl
	£	£	£	£	£	£	£	£
Ms Linda Tomos-Llyfrgellydd a Phrif Weithredwr	92,025	-	24,850	116,875	92,025	-	26,000	118,025
Mr DH Michael - Dirprwy Llyfrgellydd a Phrif Weithredwr	74,643	2,899	8,036	85,578	74,643	2,319	24,208	101,170
Mr Pedr ap Llwyd-Dirprwy Llyfrgellydd a Phrif Weithredwr	74,643	1,739	13,330	89,712	74,643	1,733	25,310	101,686

Mae hawliau pensiwn staff uwch y Llyfrgell sy'n gyfrifol am redeg adrannau sy'n llunio polisiau yn cael eu datgelu fel a ganlyn:-

	Gwerth Trosglwyddo sydd Gyfwerth ag Arian Parod ar 31/3/18	Cyfanswm Pensiwn Cronedig ar 31/3/19	Cyfanswm Cyfandaliad ar 31/3/19	Gwerth Trosglwyddo sydd Gyfwerth ag Arian Parod ar 31/3/19	Cynnydd mewn pensiwn cronedig net o chwyddiant	Cynnydd yn y cyfandaliad net o chwyddiant	Cynnydd (Gostyngiad) yn y gwerth trosglwyddo net o chwyddiant
	£	£	£	£	£	£	£
Ms L Tomos Llyfrgellydd a Phrif Weithredwr	61,190	3,920	11,760	87,780	1,080	3,250	25,120
Mr DH Michael Dirprwy Llyfrgellydd a Phrif Weithredwr	483,620	22,540	67,620	531,440	440	1,330	36,210
Mr P ap Llwyd Dirprwy Llyfrgellydd a Phrif Weithredwr	373,350	16,040	48,120	403,830	580	1,730	21,520

(d) Cofrestr Rhoddion

Mae gan y Llyfrgell gofrestr rhoddion hefyd. Nid oes dim eitem a nodwyd yn ystod y flwyddyn yn cael ei hystyried o fudd perthnasol i'r datganiadau ariannol hyn.

(e) Taliad setliad

Ni wnaed unrhyw daliadau setliad yn 2018-19 (2017/18: £26,251).

(f) Tâl i'r Bwrdd

Nid oes yr un aelod o'r Bwrdd yn derbyn tâl. Cyfanswm y costau teithio, cynhaliaeth a lletygarwch a wariwyd gan y Llyfrgell ar aelodau'r Bwrdd a'i Bwyllgorau oedd £7,634 (2017/18 £7,193), a hawliwyd hwn gan 13 o aelodau (2017/18: 13 aelod).

9. NIFEROEDD STAFF

Nifer y pen bob mis, ar gyfartaledd, oedd 255 (2017/18: 255) a nifer y staff cyfwerth ag amser llawn, ar gyfartaledd, a gyflogwyd gan y Llyfrgell (yn cynnwys staff achlysurol a rhan amser) yn ystod y flwyddyn oedd:

Niferoedd staff	2018/19	2017/18
Masnachu a chodi arian	11.2	12.1
Casglu	38.1	43.7
Darparu Mynediad a Gwybodaeth	58.3	34.9
Rhoi Cyhoeddusrwydd a Dehongli	31.4	30.6
Cadwraeth a Diogelu	71.9	98.4
Llywodraethiant	13.5	9.2
Cyfanswm	224.4	228.9

10 ASEDAU SEFYDLOG DIRIAETHOL AG ANNIRWEDDOL**A. Asedau Diriaethol**

	Tir Rhydd- ddaliad ac Adeiladau £000	Peiriannau, Ffitiadau a Chyfarpar £000	Cyfarpar cyfrifiadurol * £000	Cyfanswm £000
Cost a Phrisio				
Ar 1 Ebrill 2018	63,051	2,574	3,248	68,873
Ychwanegiadau	1,120	207	107	1,434
Asedau wedi eu gwaredu	-	(138)	(6)	(144)
Mynegeio	1,207	-	-	1,207
Ar 31 Mawrth 2019	65,378	2,643	3,349	71,370
Dibrisiant				
Ar 1 Ebrill 2018	938	1,759	1,772	4,469
Dibrisiant am y flwyddyn	651	119	336	1,106
Asedau wedi eu gwaredu	-	(128)	(6)	(134)
Mynegeio	21	-	-	21
Ar 31 Mawrth 2019	1,610	1,750	2,102	5,462
Gwerth Llyfr Net				
Ar 31 Mawrth 2019	63,768	893	1,577	65,908
Ar 31 Mawrth 2018	62,113	815	1,476	64,404

*Gweler nodyn 10c am wybodaeth bellach ynglyn ag ailddosbarthu costau datblygiadau digidol o asedau diriaethol i asedau annirweddol.

Cafodd adeiladau a thir rhydd-ddaliadol y Llyfrgell eu priso'n broffesiynol gan Cooke ac Arkwright, Syrfewyr Siartredig, ar 31 Mawrth 2017 yn unol â Llawlyfr Arfarnu a Phrisio Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig. Prisiwyd adeiladau ar sail eu "gwerth ar y farchnad agored" neu "gost eu hadnewyddu wedi'i dibrisio", a dangosir y tir fel "gwerth y defnydd cyfredol ohono". Ystyrir nad oes unrhyw leihad wedi bod yng ngwerth

yr adeiladau ers y gwerthusiad diwethaf. Mae adeiladau yn parhau i gael eu mynegeo yn unol â BCIS All-In TPI.

Defnyddiwyd pob ased diriaethol i hyrwyddo gweithgareddau elusennol y Llyfrgell.

B. Asedau Annirweddol

	Datblygiadau digidol*
	£000
Cost	
Ar 1 Ebrill 2018	993
Ychwanegiadau	93
Ar 31 Mawrth 2019	1,086
Amorteiddio	
Ar 1 Ebrill 2018	327
Codwyd am y flwyddyn	164
Ar 31 Mawrth 2019	491
Net Book Value	
Ar 31 Mawrth 2019	595
Ar 31 Mawrth 2018	666

*Gweler nodyn 10c am wybodaeth bellach ynglyn ag ailddosbarthu costau datblygiadau digidol o asedau diriaethol i asedau annirweddol.

C. Addasiad Cyfnod Blaenorol

Fel a nodir uchod, mae'r Llyfrgell wedi ail ddsbarthu elfennau penodol o ddatblygiadau digidol o asedau diriaethol i asedau annirweddol. O ganlyniad, mae hyn wedi arwain at addasiad cyfnod blaenorol ac ail ddatganiad i falansau agoriadol yr asedau yma fel ag yr oeddent ar 1 Ebrill 2017, sef dechrau'r cyfnod cyfrifo cymharol. Nid oedd unrhyw addasiad arall i werthoedd cario drosodd, arian wrth gefn neu unrhyw ffigurau ariannol arall yn y datganiad o ganlyniad i'r ail ddsbarthu yma.

II. BUDDSODDIADAU

	2018/19	2017/18
	£000	£000
Gwerth ar y farchnad ar 1 Ebrill	8,907	9,190
Caffaeliadau yn ôl eu cost	746	1,030
Llai: Gwaredu ac elw o fuddsoddiadau	(315)	(1,485)
Elw o Waredu	80	252
(Colled) /Elw heb ei wireddu wrth ailbriso	290	(80)
Gwerth ar y farchnad ar 31 Mawrth	9,708	8,907
Arian yn cael ei gadw ar gyfer buddsoddi	2,029	2,258
Cyfanswm gwerth buddsoddiadau	11,737	11,165

Cost hanesyddol y buddsoddiadau ar 31 Mawrth 2019 oedd £9.868m (2017/18 £9.586m).

Buddsoddiwyd yr asedau fel a ganlyn:-

	Giltiau, bondiau, dyleddebion a blaengyfrannau	Buddsoddiadau drwy unedau, ecwitiau, eiddo ac asedau amgen	Ecwitiau'r DU a fuddsoddiwyd yn uniongyrchol ar farchnad stoc y DU	Arian	Cyfanswm
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Portffolio Rhif 1	1,725	4,563	2,693	539	9,520
Portffolio Rhif 2	478	181	78	1,480	2,217
	2,203	4,744	2,771	2,019	11,737

Wrth benderfynu ar yr enillion y mae'r Llyfrgell am eu cael o'i phortffolio, a'r cydbwysedd rhwng incwm a thwf cyfalaf, mae'r Llyfrgell yn fodlon derbyn y bydd risgiau'n gysylltiedig â buddsoddi cronfeydd a fydd yn fwy na'r risg sy'n gysylltiedig â dim ond rhoi arian i gadw. Mae'r Llyfrgell yn fodlon derbyn y rhain gyhyd â'u bod o fewn lefelau derbyniol.

“Canolig” yw'r gair gorau i ddisgrifio archwaeth risg y Llyfrgell. Er mwyn sicrhau enillion gwell, mae'r Llyfrgell yn fodlon derbyn bod yn rhaid cymryd risgiau, ond bydd yr Ymddiriedolwyr hefyd yn ystyried sefyllfa'r Llyfrgell fel elusen a ariennir yn bennaf gan grant oddi wrth y Llywodraeth ac o'r herwydd y safonau stiwardiaeth sydd ynghlwm wrth hynny. Felly bydd y risgiau wrth fuddsoddi'n cael eu lleddfu gan y canlynol:

- **Dyrannu Asedau** - strategaeth dyrannu asedau nad yw'n peri bod yr arian yn rhy agored i amrywiadau mewn un sector penodol o'r sbectrwm buddsoddi - h.y. bydd cydbwysedd yn cael ei daro rhwng niferoedd y bondiau, ecwitiau, arian a buddsoddiadau eraill gan gynnwys eiddo, a buddsoddiadau yn y DU a heb fod yn y DU.
- **Ansawdd buddsoddiadau** - dim ond buddsoddiadau o ansawdd uchel y bydd y Llyfrgell yn eu hystyried megis giltiau a bondiau gradd buddsoddi neu ecwitiau a buddsoddiadau ar y cyd yn y FTSE 350.

12. ASEDAU TREFTADAETH

Cyfalafwyd yr Asedau Treftadaeth ar sail cost hanesyddol.

Prynwyd neu rhoddwyd yn ystod y flwyddyn:

	Llyfrau	Tanysgrifiadau	Lluniau Llawysgrifau a Mapiau	Erill	Casgliadau Digidol	Archif Sgrin a Sain	Cyfanswm
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Ar 01/04/2018	1,874	2,700	10,825	380	4,370	334	20,483
Ychwanegiadau	47	55	142	-	-	4	248
Rhoddion	4	-	239	-	-	8	251
Ar 31/03/2019	1,925	2,755	11,206	380	4,370	346	20,982

Crynodeb ariannol pum mlynedd o'r ychwanegiadau:

	2018/19	2017/18	2016/17	2015/16	2014/15
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Llyfrau	51	47	38	63	81
Tanysgrifiadau	55	48	53	109	63
Lluniau, Llawysgrifau a Mapiau	381	148	249	249	137
Casgliadau Digidol	-	-	-	-	194
Archif Sgrin a Sain	12	6	9	29	6
Cyfanswm yr Ychwanegiadau	499	249	349	450	481

Mae gan y Llyfrgell bolisi y cytunwyd arno ar gyfer prynu, diogelu, a rheoli asedau treftadaeth. Mae copi o'r polisi ar gael ar gais. Nid yw'r Llyfrgell yn rhoi benthg eitemau i ddefnyddwyr, ond mae modd gweld y casgliadau yn yr ystafelloedd darllen a manau arddangos yn yr adeilad, ac ar-lein.

Ers 1911, mae gan y Llyfrgell hawl i dderbyn copi o bob llyfr, cylchgrawn, papur newydd a deunydd print arall a gyhoeddir yn y DU ac Iwerddon. Deunydd o ddiddordeb Cymreig a Cheltaidd y mae'n ei gasglu'n bennaf. Mae ei chasgliadau ar hyn o bryd yn cynnwys:

- **Deunydd Print:** sy'n amrywio o *Yny lhyvyr hwnn*, y llyfr cyntaf yn yr iaith Gymraeg (a argraffwyd yn 1546) i raglenni digwyddiadau lleol megis cyngherddau a sioeau.
- **Llawysgrifau ac archifau:** sy'n cynnwys eitemau amhrisiadwy o'r Canol Oesoedd fel Llyfr Llandaf, llawysgrif Chaucer Hengwrt a Llyfr Du Caerfyrddin.
- **Mapiau:** Hynafiaethol a modern ac atlasau, mapiau Arolwg Ordnans, siartiau moroedd, mapiau ffermydd, ystadau a mapiau degwm, cynlluniau rheilffordd a chyfleustodau cyhoeddus.
- **Lluniau:** yn portreadu pobl a llefydd yng Nghymru gan gynnwys paentiadau, printiau, ysgythriadau a lluniau eraill.
- **Ffotograffau:** gwaith Mary Dillwyn, John Thomas, D. C. Harries a Geoff Charles.
- **Adnoddau electronig a delweddau digidol:** Mae'r casgliadau newydd hyn sydd wedi'u creu'n bennaf gan y Llyfrgell yn cynnwys dros 5 miliwn o ddelweddau.
- Mae gan **Archif Genedlaethol Sgrin a Sain Cymru** dros 250,000 awr o recordiadau sain, 300,000 awr o ddelweddau symudol, 7 miliwn troedfedd o ffilm, 200,000 eitem o Archif ffilm a theledu ITV a 15km o archif unigryw.

Ni chyfalafwyd unrhyw gyflogau yn ystod y cyfnod yma.

I3 DYLEDWYR - yn ddyledus o fewn blwyddyn

	31 Mawrth 2019	31 Mawrth 2018
	£000	£000
Dyledwyr Masnach	61	25
Ad-daliad TAW yn ddyledus	181	329
Blaendaliadau *	493	767
Dyledwyr Eraill ac Incwm Cronedig	84	43
Incwm Cronedig Cronfeydd Preifat	332	41
	1,151	1,205

*yn cynnwys £0 (2017-18: £400k) o flaendal i'r Cynllun Pensiwn.

I4 (a) CREDYDWYR - symiau a ddaw'n ddyledus o fewn blwyddyn

	31 Mawrth 2019	31 Mawrth 2018
	£000	£000
Credydwy'r Masnach	466	45
Croniadau ac incwm gohiriedig	354	326
Buddsoddi i Arbed*	-	25
Incwm gohiriedig Cronfeydd Preifat	5	31
Croniadau tâl gwyliau	185	148
	1,010	575

*Derbyniwyd benthyciad Buddsoddi i Arbed gwerth £75,000 yn ystod 2015-16 i ariannu paneli ffotofoltäig a fydd yn arwain at gostau trydan is. Ad-delir y benthyciad yma dros 3 blynedd – gyda £25,000 yn llai o Grant Craidd yn ddyledus.

I4 (b) CREDYDWYR - symiau a ddaw'n ddyledus ar ôl mwy na blwyddyn

Nid oes unrhyw greddydwyr yn ddyledus ar ôl mwy na blwyddyn.

15 DADANSODDIAD O'R CRONFEYDD ELUSENNOL**a. Dadansoddiad o symudiad y cronfeydd – Cyhoeddus**

	Ar 1 Ebrill 2018	Adnoddau a dderbyniwyd	Adnoddau a Wariwyd	Symudiadau eraill yn ystod y flwyddyn	Ar 31 Mawrth 2019
	£000	£000	£000	£000	£000
CRONFEYDD CYHOEDDUS					
Anghyfyngedig - Pensiwn Cyhoeddus	(12,610)	-	(1,540)	4,360	(9,790)
Anghyfyngedig	635	10,447	(10,452)	62	692
	(11,975)	10,447	(11,992)	4,422	(9,098)
Cyfyngedig: -					
Cyfalaf a Datblygiadau digidol	48,242	3,064	(1,282)	(256)	49,768
Cronfa Ailbrisió*	24,029	-	-	1,186	25,215
Cronfeydd eraill cyfyngedig	90	703	(700)	108	201
Cronfeydd Grant Pwrcasu	8,257	200	-	-	8,457
Cyfanswm cyfyngedig cyhoeddus	80,618	3,967	(1,982)	1,038	83,641
Cyfanswm cyhoeddus	68,643	14,415	(13,974)	5,459	74,543

*Mae'r gronfa ailbrisió wedi'i chyfrifo yn seiliedig ar yr asedau a ail-brisiwyd ers 1999 yn unol â gofyniad FRS 102 i nodi'r gronfa ailbrisió ar wahân. Ni chaiff ailbrisiadau cyn 1999 eu cynnwys yn y gronfa hon.

Ymhlith y symudiadau eraill yn ystod y flwyddyn o £5,459k mae :-

- Mynegeio, Ailbrisió ac amhariad Asedau Sefydlog Diriaethol - £1,186k
- Enillion/(colledion) actiwaraid - £4,360k

b. CRONFEYDD PREIFAT (yn cynnwys casgliadau)

	Anghyfyngedig	Cyfyngedig	Casglu	Cyfanswm 2018/19	Cyfanswm 2017/18
	£000	£000	£'000	£000	£000
Incwm					
Rhoddion a Chymynroddion	329	70	251	650	79
Grantiau a dderbyniwyd	-	20	-	20	47
Incwm o fuddsoddiadau	235	4	-	239	225
Cyfanswm	564	94	251	909	351
Adnoddau a Wariwyd					
Costau codi arian	40	1	-	41	40
Costau prosiectau preifat	2	25	-	27	81
(Elw)/colled o werthu buddsoddiadau	(79)	(1)	-	(80)	(252)
Cyfanswm	(37)	25	-	(12)	(131)
Adnoddau net a Dderbyniwyd / (a Ddefnyddiwyd)	601	69	251	921	482
Trosglwyddiadau	148	(61)	-	87	(39)
	749	8	251	1,008	443
(Colled)/Elw heb ei wireddu wrth ailbriso buddsoddiadau	285	5	-	290	(80)
Symudiad net yn y Cronfeydd Preifat yn ystod y flwyddyn	1,034	13	251	1,298	363
Dygwyd ymlaen ar 1 Ebrill	10,965	200	6,356	17,521	17,158
Cariwyd Ymlaen ar 31 Mawrth	11,999	213	6,607	18,819	17,521

Mae cyfanswm y cronfeydd cyfyngedig a chasglu preifat yn cynrychioli cyfanswm y cronfeydd preifat cyfyngedig o £6,820k.

16. DADANSODDIAD O'R CRONFEYDD NET RHWNG Y CRONFEYDD

	Cyhoeddus anghyfyngedig £'000	Cyhoeddus cyfyngedig £'000	Preifat anghyfyngedig £'000	Preifat cyfyngedig £'000	Cyfanswm £'000
Asedau Sefydlog Diriaethol	-	80,878	11,526	6,818	99,222
Arian yn y banc ac mewn llaw	635	2,967	141	2	3,745
Asedau cyfredol net/(rhwymedigaethau) eraill	57	(204)	332	-	185
Credydwy'r ar ôl mwy na blwyddyn	(9,790)	-	-	-	(9,790)
Cyfanswm	(9,098)	83,641	11,999	6,820	93,362

17. CYSONI'R INCWM /(GWARIANT) NET Â'R LLIF ARIAN PAROD NET O WEITHGAREDDAU GWEITHREDOL

	2018/19 £000	2017/18 £000
Incwm /(Gwariant) net ar gyfer y cyfnod adrodd (fel y datganiad gweithgareddau ariannol)	1,362	645
Elw o werthu buddsoddiadau/asedau sefydlog	(69)	(175)
Addasiad Pensiwn Llog FRS102	300	230
Taliadau dibrisiant ag amorteiddio (Cynnydd)/ Lleihad yn y stoc	1,270 (4)	1,316 4
Rhoddion asedau (dim arian parod) (Cynnydd) /Gostyngiad mewn dyledwyr	(251) 54	(47) (23)
(Gostyngiad)/Cynnydd mewn credydwyr	435	(8)
Addasiad cost gwasanaeth cyfredol pensiwn	1,240	1,170
Llif arian parod net o weithgareddau gweithredol	4,337	1,221

18. CYSONI LLIF ARIAN PAROD NET Â SYMUDIADAU YN Y CRONFEYDD NET

	2018/19 £000	2017/18 £000
Arian yn y cyfrifon banc	3,745	1,386
Arian yn cael ei ddal o fewn y buddsoddiadau	2,030	2,258
Cronfeydd Net ar 31 Mawrth	5,775	3,644

19. TRAFODION PARTÏON CYSYLLTIEDIG

Ystyrir Llywodraeth Cymru yn barti cysylltiedig. Yn ystod y flwyddyn cafodd y Llyfrgell arian gan y Llywodraeth ar ffurf Cymorth Grant, a Grantiau Prynu, Cyfalaf a Phrosiect fel y'u datgelir yn nodyn 2. Talodd y Llyfrgell y symiau canlynol i Lywodraeth Cymru: -

- Llog a ad-dalwyd - £7,923 (2017/18: £759)

Nid oedd unrhyw drafodion partion cysylltiedig ag aelodau bwrdd yn ystod y flwyddyn. Mae Mr Huw Williams, aelod bwrdd hyd at 31 Mawrth 2018, yn bartner yn Geldards LLP sy'n un o gynghorwyr cyfreithiol enwebedig y Llyfrgell. Ni wnaed unrhyw daliadau (2017/18: £14,297) i Geldards yn ystod 2018/19 mewn perthynas â gwasanaethau a roddwyd.

Mae Mr David Michael, Cyfarwyddwr a Dirprwy Brif Weithredwr a Llyfrgellydd, yn aelod annibynnol o Bwyllgor Archwilio Cronfa Treftadaeth y Loteri Cenedlaethol. Yn ystod 2018/19 derbyniodd y Llyfrgell gymorth grant o £127,000 o Gronfa Treftadaeth y Loteri Cenedlaethol (2017/18: £108,000).

Datgelir manylion gwariant mewn perthynas â theithio, cynhaleithio a lletygarwch aelodau'r bwrdd yn Nodyn 8(f).

Mae trafodion a balansau'r Cynllun Pensiwn yn cael eu datgelu yn nodiadau 8 a 13.

Ar 31 Mawrth 2019, roedd gan y Llyfrgell ddyledwyr a chredydwyr cyfunol gyda chyrrff eraill sy'n derbyn cyllid gan y Llywodraeth fel a ganlyn:

	Dyledwyr	Credydwyr: llai na 1 mlynedd	Credydwyr: mwy na 1 mlynedd
	£000	£000	£000
Cyrrff Llywodraeth Ganolog	183	260	-
Cyrrff Llywodraeth Leol	-	-	-
Cyrrff eraill	968	750	-
Cyfanswm	1,151	1,010	-

20. ASEDAU A RHWYMEDIGAETHAU ARIANNOL- DATGELIAD RISG

Nid oes gan y Llyfrgell fenthyciadau ac mae'n dibynnu'n bennaf ar grantiau adrannol ar gyfer ei gofynion arian ac felly nid yw'n agored i risgiau hylifedd. Datgelir yr unig adnau o bwys yn nodyn 11, ac mae'r holl asedau a rhwymedigaethau o bwys mewn sterling, ac felly nid yw'n agored i risg yn ymwneud â'r gyfradd llog neu ag arian cyfred. Yn 2018/19, daeth £13.534m neu 88% o incwm cyfunol y Llyfrgell gan Lywodraeth Cymru (2017/18 £13.128m neu 92%). Daw'r gweddill, £1.8m neu 12% (2017/18 £1.2m neu 8%) o incwm o gronfeydd preifat y Llyfrgell (nodyn 15b), o weithgareddau masnach (nodyn 4) ac o grantiau gan gyrff eraill, fel y datgelir yn Nodyn 3 y cyfrifon hyn.

Mae'r Llyfrgell yn agored i risg y farchnad drwy ei fuddsoddiadau ac mae hyn yn cael ei reoli drwy arallgyfeirio'r buddsoddiad, yn ogystal â gosod amcanion i Reolwr y Gronfa ynglŷn ag archwaeth risg a buddsoddiad.

21. PRYDLESI

Ni wnaeth y Llyfrgell unrhyw daliadau prydles yn ystod y flwyddyn na'r flwyddyn flaenorol.

22. COSTAU PENSIWN

Mae gan y Llyfrgell gynllun pensiwn buddion diffiniedig gyda buddion yn cronni ar gyfradd o 1/80^{fed} o'r cyflog pensiynadwy ar gyfer pob blwyddyn o wasanaeth. Cafwyd y prisiad actiwaraid llawn ddiwethaf ar 31 Mawrth 2016 ac aseswyd bod y Cynllun wedi cyrraedd pwynt lle mae wedi'i ariannu i 99% gyda diffyg o £370,000. Cytunodd y Llyfrgell i dalu'r diffyg hanesyddol dros y 15 mlynedd nesaf mewn taliadau blynyddol o £32,000. Mae'r trefniant yma wedi dechrau o'r 1af o Orffennaf 2017 a thalwyd £32,000 o daliad diffyg yn y flwyddyn (2017/18: £24,000).

Yn ystod 2018/19 cyfrannodd y Llyfrgell 27.2% o gyflogau pensiynadwy ac mae'n debygol y bydd cyfraniadau'r cyflogwr ar gyfer 2018/19 yn £1.6 miliwn, yn ogystal â thaliad diffyg o £32,000.

(a) Datblygu Sefyllfa'r Fantolen Net

	31 Mawrth 2019	31 Mawrth 2018
	£m	£m
Gwerth teg yr asedau (22b)	73.18	70.33
Gwerth actiwaraid rhwymedigaethau'r cynllun (22c)	82.97	82.94
(Rhwymedigaeth) pensiwn sydd yn y fantolen	(9.79)	(12.61)

(b) Newidiadau yng ngwerth teg asedau'r cynllun

	Y flwyddyn yn diweddu 31 Mawrth 2019	Y flwyddyn yn diweddu 31 Mawrth 2018
	£m	£m
Asedau'r cynllun ar ddechrau'r flwyddyn	70.33	68.31
Budd a dalwyd o asedau'r cynllun	(2.18)	(1.91)
Cyfraniadau'r cyflogwr	1.64	1.64
Cyfraniadau'r aelodau	0.10	0.08
Costau gweinyddol	(0.09)	(0.13)
Incwm llog ar Asedau'r Cynllun	1.79	1.91
Elw ar asedau'r cynllun sy'n fwy/(llai) na'r gyfradd ddisgownt	1.59	0.43
Asedau'r cynllun ar ddiwedd y flwyddyn – (22a)	73.18	70.33

(c) Dadansoddiad o'r newidiadau yn y Rhwymedigaethau Buddion Diffiniedig (DBO)

	Blwyddyn yn diweddu 31 Mawrth 2019	Blwyddyn yn diweddu 31 Mawrth 2018
	£m	£m
Rhwymedigaethau'r cynllun ar ddechrau'r flwyddyn	82.94	77.38
Cost llog ar y DBO	2.09	2.14
Effaith gwasanaethau'r gweithwyr yn y cyfnod cyfredol	2.79	2.68
Cyfraniadau'r aelodau	0.10	0.08
Budd a dalwyd o asedau'r cynllun	(2.18)	(1.91)
Ailfesur y DBO/newid tybiaethau	(2.77)	2.57
Rhwymedigaethau'r cynllun ar ddiwedd y flwyddyn – (22a)	82.97	82.94

(d) Symiau a gofnodwyd yn y Datganiad o Weithgareddau Ariannol (Cyfanswm gwariant)

	Blwyddyn yn diweddu 31 Mawrth 2019	Y flwyddyn yn diweddu 31 Mawrth 2018
	£m	£m
Effaith gwasanaethau'r gweithwyr yn y cyfnod cyfredol	2.79	2.68
Llog net ar (ased)/rhwymedigaeth buddion diffiniedig net	0.30	0.23
Cost y buddion diffiniedig a gydnabyddir yn P&L	3.09	2.91
Costau gweinyddu yn ystod y cyfnod	0.09	0.13
Cyfanswm y gost a gydnabyddir yn y SOFA	3.18	3.04

(e) (Colledion)/Enillion Actiwaraid a gofnodwyd yn y Datganiad o Weithgareddau Ariannol

	Y flwyddyn yn diweddu 31 Mawrth 2019	Y flwyddyn yn diweddu 31 Mawrth 2018
	£m	£m
Elw ar asedau'r cynllun sy'n (fwy) / llai na'r gyfradd ddisgownt – (22b)	(1.59)	(0.43)
(Elw)/colled actiwaraid sy'n codi yn ystod y cyfnod – (22c)	(2.77)	2.57
Cyfanswm (enillion) /colledion actiwaraid a gydnabyddir yn y cronfeydd wrth gefn	(4.36)	2.14

(f) Cyfanswm cost y buddion diffiniedig

	Blwyddyn yn diweddu 31 Mawrth 2019	Blwyddyn yn diweddu 31 Mawrth 2018
	£m	£m
Cyfanswm y gost a gydnabyddir yn SOFA - 22(d)	3.18	3.04
Effaith yr ail-fesur a gydnabyddir yn y cronfeydd wrth gefn 22(e)	(4.36)	2.14
Cost y buddion diffiniedig	(1.18)	5.18

(g) Cysoni Sefyllfa'r Fantolen Net

	Blwyddyn yn diweddu 31 Mawrth 2019	Blwyddyn yn diweddu 31 Mawrth 2018
	£m	£m
(Rhwymedigaeth) diffiniedig net ar ddechrau'r flwyddyn	(12.61)	(9.07)
Effaith gwasanaethau'r gweithwyr yn y cyfnod cyfredol (22c)	(2.79)	(2.68)
Llog net ar (ased) / rhwymedigaeth buddion diffiniedig net	(0.30)	(0.23)
Effaith yr ail-fesur a gydnabyddir yn y cronfeydd wrth gefn 22(e)	4.36	(2.14)
Cyfraniadau'r cyflogwr (22b)	1.64	1.64
Costau gweinyddol (22b)	(0.09)	(0.13)
Rhwymedigaethau'r cynllun ar ddiwedd y flwyddyn – (22a)	(9.79)	(12.61)

(h) Gwerth Asedau ar y Farchnad a Chanran Cyfanswm Asedau'r Cynllun

	31 Mawrth 2019		31 Mawrth 2018	
	£m	%	£m	%
Ecwitiau	40.39	55.2	42.90	61.0
Bondiau	22.69	31.0	27.57	39.2
Eiddo ac arall	10.10	13.8	(0.14)	(0.2)
Cyfanswm gwerth yr asedau	73.18		70.33	

(i) Tybiaethau Ariannol

Mae'r tybiaethau ariannol a wnaed er mwyn cyfrifo gofynion datgelu FRS102 fel a ganlyn:

	31 Mawrth 2019	31 Mawrth 2018
	% y flwyddyn	% y flwyddyn
Chwyddiant Prisiau	2.60	2.45
Cyfradd y Cynnydd mewn Cyflogau	2.60	2.45
Cyfradd y cynnydd mewn pensiynau sy'n cael eu talu*	2.60	2.45
Cyfradd ddisgownt**	2.90	2.55

**yn fwy nag unrhyw elfen GMP (Isafswm Pensiwn Gwarantedig)

**wedi'i ragnodi gan Drysorlys EM

Mae'r gyfradd ddisgownt a ddefnyddir ar gyfer datgeliadau FRS102 yn wahanol i'r un a ddefnyddiwyd gan yr Actwari ar gyfer yr asesiad ariannol mwyaf diweddar o'r Cynllun ar 31 Mawrth 2016. Bydd y gofyniad i ddefnyddio cyfradd ddisgownt y Trysorlys ar gyfer y datgeliad FRS102 yn golygu y bydd sefyllfa ariannol y Cynllun yn cael ei hasesu'n wahanol dan y mesur hwn o'i gymharu â'r dull a ddefnyddir ym mhriiad actiwaraid ffurfiol y Cynllun.

23. YMRWYMIADAU CYFALAF

Ar ddyddiad y fantolen, mae'r ymrwymadau sy'n weddill fel a ganlyn:

	31 Mawrth 2019	31 Mawrth 2018
	£000	£000
Cytundeb adeiladau – gwaith adeiladu ar Storfa Lyfrau I (Gogledd)	1,115	1,149
Cytundeb adeiladau – gwaith amnewid oeryddion	21	68
	1,136	1,217

24. DIGWYDDIADAU YN DILYN CREU'R FANTOLEN

Ni fu unrhyw ddigwyddiadau perthnasol hyd at y dyddiad yr awdurdodwyd y datganiadau ariannol hyn gan y Swyddog Cyfrifyddu ar 19 Gorffennaf 2019, a fyddai wedi golygu bod rhaid addasu'r cyfrifon.